

אוצר "תהלות ישראל"

פנינים שנלקטו מתוך דברי הגדה"צ דתהלות ישראל זצוקללה"ה (מתוך מה שכבר נדפס בספרים וקונטרסים, וגם מתוך שאר השיחות)

הנהרה כללית בנוגע לכל המאמרים

כדאי לקרוא כל המאמרים יותר מפעם א' כי בכדי שיהיו נקלטים ונספגים יותר לתוך הלב בכדי שיהי ישיפיע ויפעל את המטרה לא די בקריאת הדברים פעם א' לבד וגם כי בפעם השנית מרגישים הרהרה בדברים שלא מרגישים בפעם הראשונה. וזאת למועדי שמבלינות שנה החודשה נמצאים גם דברים שכבר היו בגליונות הישנים וגם דברים חדשים, אמנם גם הדברים הישנים הרבה מהם נעבדו מחדש וקבלו פנים חדשות ולכן כדאי לקרוא עוד פעם גם את המאמרים הישנים, כי באלה הדברים מתקיים מה שאמרו חז"ל שדברי תורה כל זמן שהאדם חוזר עליהם מוצא בהם טעם חדש, כפי שמעיד הנסיון בס"ד.

לתשומת לב הקוראים המאמרים על הפרשה או המועדים הם גם דברים כלליים שנוגעים לתמיד ולכן אפשר ונדיף לקרוא גם אחרי הפרשה או המועד.

גליון פ' ו'רא תשפ"ד

להערות ולנדבות לפנות בטלעפאן: 02-537-5704 פאקס: 02-650-1067

או בבהמ"ד "תהלות ישראל" רחוב יצחק נפחא 17 ירושלים ובארה"ב 917-873-1181 או 718-770-3678 או $0 < 1 < 4$

לשמיעת שיעורי מוריני ורבינו זצוק"ל בקול תהלות ישראל 02-544-0-544 בארה"ב 718-770-3678 ובקול הלשון (מספר ישרי) 073-371-8064 ובארה"ב 718-521-5231

גליון השבוע - שנה י"ג גליון ד'

"שנתן לו עצה על המילה" (יה, א)

על הפסוק "וירא אליו באלוני ממרא", פירש רש"י הוא שנתן לו עצה על המילה (כי התייעץ אברהם אבינו עם ענר אשכול וממרא ורק ממרא יעץ לו לקיים מצות בוראו) ולכן נגלה עליו בחלקו, ע"כ, (והוא מהזוה"ק ומדרש רבה).

ועי' במפרשים שהתלבטו בענין זה למה התייעץ אתם אברהם אבינו ע"ה, והתירוף היותר פשוט ומובן הוא שבודאי לא היה לאברהם אבינו שום ספק ושאלה בזה אם לקיים מצות ד' ית', אלא שרצה לזכותו שיהיה גם להם חלק במצותו, והוא על ידי שיסכימו גם הם ויחזקו ידיו לקיים המצוה אזי בזה יהיה להם על כל פנים חלק בהמצוה כי זה מסייע להשמחה של המצוה, כידוע לפי הטבע כשאדם מחתן בן הרי הוא מזמין את ידידיו שישמחו אתו יחד כי זה שהם שמחים אתו עם שמחתו הרי זה מגדיל את השמחה של בעל השמחה וז"פ, וידוע שהשמחה של מצוה הוא חלק גדול מעיקר עבודת המצוה כמבואר ברמב"ם, וכל מה שאדם מגדיל שמחת מצותו הרי הוא מעלה בזה ערך המצוה וכמבואר ענין זה במקום אחר בהרחבה בס"ד (בספר עבדו את ד' בשמחה).

ועוד יש להוסיף לפי המבואר במדרשים שאברהם אבינו ע"ה היה דואג שע"י שימול את עצמו יתמעט השפעתו כלפי העולם מכיון שיסתכלו עליו מוזר בזה* וכשראה שגם ממרא שגם הוא מאנשי העולם והרי הוא מכבד מצותו ומעודד אותו לקיימה זה הוריד ממנו דאגה זו כי בודאי ישפיע זה על שאר האנשים שיכבדו את מצותו ולא יתרחקו ממנו ועל ידי זה נשאר שמחת מצותו בשלימות.

והנה ידוע שהשראת השכינה נמשך ע"י שמחה של מצוה וכל מה שהשמחה של מצוה תהיה ביתר שאת תמשך יותר השראת השכינה כלו' בדרגא יותר גדולה, ועל כן היות וממרא היה הגורם

להגדיל שמחת אברהם אבינו ע"ה במצותו לכן היה שותף בהשראת השכינה שנמשכה לאברהם אבינו ע"י המילה ועל כן בדין הוא שיטול שכרו שתתגלה השכינה בחלקו ומקומו, ובזה מובן היטב הענין כאן בס"ד.

ומזה יש ללמוד כמה חשוב הוא הדבר כשאדם מסייע להשני שעושה מצוה לעשותה יותר בשמחה ע"י שמעודדו ומחזקו, ובפרט כשאדם מפחד שיתלוצצו עליו על עשיית המצוה וכמו שהדבר מצוי היום בעוה"ר וכמו שמפורש בנביא (ישעי' נ"ט ט"ו) "וסר מרע משתולל" כלו' שמי שיסור מדרך הרע ויקרב עצמו לדרך הטוב יהיה נחשב שוטה בעיני אנשי העולם, ונאמר בשם הרה"ק מרוז"ן ז"ע שבדור שלפני הגאולה השלימה כאשר יהודי ירצה לעשות מצוה אפילו לקיים הלכה פשוטה שכתוב בשו"ע יצטרך להסתכל בכל הצדדים מסביבו אם לא צוחקים ממנו, וזה כאב גדול מאוד לראות מצב כזה.

והנה מכיון שהנסיון הוא כך וזה נסיון גדול מאוד לכל האנשים שאינם בדרגא רוחניות גדולה ע"כ בשעה כזו הרי זה מצוה גדולה לחזק ידי ברכי דרבנן דשלהי ואת כל המתחזקים בעת הזאת לעשות ולקיים את כל מצות ד' ית' בלי להתפעל ולהתחשב עם מה יאמרו הבריות וזכות גדולה היא לחזקם לכבדם ולעודדם, ואע"פ שהרי הם מתחזקים מעצמם בכל זאת מצוה גדולה לעודדם ולחזקם כי בודאי שנמצאים כאלה שאופיים חלש ואין בידם אומץ לעמוד בקשרי מלחמה זו ולכן אע"פ שמתגברים ומתחזקים נגד טבעם לעמוד ברציפות ולזמן ארוך במלחמה כבדה זו מתוך רצונם העז וטוב לבם שמושך אותם לדרך הטוב עם כל זה יש סכנה שלא ישברו ע"י התגברות המשך המלחמה וכמבואר בספה"ק שלעשות מסירת נפש פעם א' הרבה יותר קל מלעשות מסירת נפש תמידי ולחיות עם זה לאורך הזמן.

ובזה מסבירים גם כן שלכן היה נסיון העקידה נחשב יותר גדול מנסיון אור כשדים וכמו כן מנסיון של יצחק שפוט צווארו על גבי המזבח כי כל זה היה להתגבר לפעם א' מה שאין כן מה שויתר על בנו יחידו היה זה על מנת להשאר כך בלי בנו ולחיות עם זה יום יום כל משך חייו וזה מסירת נפש תמידי שקשה הרבה יותר כנזכר.

ולכן הנסיון של וסר מרע משתולל הנ"ל שישנו היום לאלה שבוחרים בדרך הטוב אע"פ שיועדים שיהיו מזולזלים ומבוזים בעיני הבריות לתמיד ושיצטרכו לחיות עם זה יום יום הרי זה נסיון דומה לענין העקידה, כי סבילת העלבון הרי זה נחשב מסירת נפש כמבואר בחז"ל שהלבנת פנים נחשב כשפיות דמים ויותר מזה כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג' אות קלט) שהוא צער יותר גדול ממיתה ע"ש, ועל כן מי שמכבד ומחזק ידיהם ומעודד אותם הרי זה דומה לזכות שהיה לממרא ששרתה שכינה בחלקו.

ויש להוסיף שכאשר מכבדים את אלה שכולם מבזים אותם מפני שהם סרים מהרע הרי זה מצוה גדולה כמבואר בגמ' שצריכים לכבד עושי מצוה, והנה כתב רש"י בתוכחה של פרשת בחקתי (כ"ו ט"ו) על הפסוק ואם בחקתי תמאסו וגו' שהכוונה שממאסים באחרים העושים מצוה, וכתב על זה רש"י שזה גרוע יותר מכולם מכל שאר עבירות החמורות שנזכרו לפני זה בפרשה ע"ש, ואם כן יש ללמוד מזה שכמו כן הוא בהיפוך, מצד הטוב שמכבד את אחרים העושים הרי הוא יותר גדול מכולם ואפילו מעושי מצוה, וכמו שמצינו בגמ' כבוד תורה עדיף אפי' מתלמוד תורה (שהוא כנגד כולם) ומכל שכן מי שמכבד בזמן שאחרים מזלזלים בעושי מצוה ובנו של ק"ו כשהמכבד גם כן מקבל לזולזל ובזיון מאחרים מפני שהוא מכבדם הרי זה גדול פי אלף ויותר בלי שיעור.

ויש ללמוד מענין זה שיש לאדם להדר אחרי

שזה יגרום מהפיכה בכל העולם וזה יגרום תיקון לחטא אדם הראשון, מה שאין כן ממרא היה ידוע ומאמין כך ולכן חיזקו ונחמו על דאגתו כאמור.

ג אמנם מצד השני "זאת נחמתי בעניי" שעל ידי כן אנו יודעים שישועתינו קרובה לבא בס"ד.

ד וכמובן שהעידוד היום אי אפשר להיות באותם המלים שאמר ממרא לאברהם אבינו שאל יפחד וכולם יכבדו את מצותו כנ"ל, כי הרי היום בזמנינו הרי זה מצב של יראי חטא ימאסו "וסר מרע משתולל אלא יחזקו באופן זה שיאמר לו שיעוד מעט יתבער כל השקר מה העולם ויתגלה האמת אזי יבושו לנצח כל פועלי און ויתהללו ויתכבדו לנצח כל ישרי לב.

ה ומסברא יש לומר שזה גדול יותר מהעושה עצמו, א' מטעם הנ"ל כמו שמצינו שכבוד תורה עדיף מתלמוד תורה, ב' ע"פ ההגיון כי הרי שכלנו מי שעושה את המצוה הרי הוא מרגיש שחייב לעשותה ולא להתפעל מהמבזים כמו

ויש להסביר ענין זה כי הנה ענין הערלה שנמצא בכל אדם וכמו כן בחינת הערלה שנמצא בכל העולם היא הקליפה המכסה מלראות את כבוד מלכותו ית' בעולם, וזה נגרים ונעשה ע"י חטא עץ הדעת כמבואר באור החיים הק' (ריש פ' תזריע) וכן אמרו חז"ל אדם הראשון מושך בערלתו היה (כלו' ע"י אכילתו מעץ הדעת) ולכן אברהם אבינו ע"ה שהיה הראשון שקיים מצות מילה בזה התחיל התיקון לחטא עץ הדעת שהתחיל להסיר מכסה הערלה גם מהאנשים וגם מכל העולם הגשמי ועל ידי כן נפתחו עיני כולם לראות הרבה יותר בקל את כבוד מלכותו ית'.

נמצא שבמצוה זו פעל גם כן לפרסם אלקותו ית' בעולם ולהכניס אנשים תחת כנפי השכינה כמו שהיה עושה לפני זה אלא שזה באופן פנימי ובמעשה א' הכניס אנשים רבים בריגועא חדא תחת כנפי השכינה, אמנם לא ידע אברהם אבינו ע"ה לפני שקיים את המצוה שזה יהיה התוצאה ולכן היה דואג על זה כי לא הבין ענין זה מעצמו כי אברהם אבינו ע"ה מגודל ענותנותו לא החשיב את מעשה מצותיו כל כך

* ובספה"ק מבואר עוד טעם יותר פנימי והוא שמכיון שע"י מצות מילה נתעלה למדינה יותר רוחני וכמ"ש לו ד' ית' בציווי מצוה זו "התהלך לפני והיה תמים" ועל ידי כן נעשה יותר מופשט ומרוחק מהעולם הזה גשמי וכמו כן מאנשי העולם ועל ידי כן חשש שלא יוכל להתחבר עמהם ולקרוב על ידי כן לד' ית', והיינו שדאג לא עצמו אלא על אנשי העולם.

ב ולטעם הפנימי הנ"ל (בהערה א') שמכיון שיהיה אברהם אבינו יותר מופשט מהעולם לא יוכל להשפיע עליהם על זה מתוך הספה"ק ש"פ אמת שבראת אדרבה השפיע עוד יותר מאנשי העולם כי ע"י מצות הסרת הערלה השפיע אברהם אבינו פעל גם הרת הערלה אצל העולם כולו, ועל ידי זה ממילא נעשו כל אנשי העולם יותר מוכשרים לראות את האמת כי ד' הוא האלוקים ומלכותו בכל משלה (וכן יהיה גם לעתיד לבוא כשיעביר ד' את רוח הטומאה מן הארץ יתקיים ומלאה הארץ ידיעה את ד').

איזה הרגשה מסוימת, והמשכילים הראויים לכך הם יכולים להבין ע"י מה שהם מרגישים בלבם איזה רמיזא דחכמתא ממה שהנשמה משיגה".

וענין זה דומה במקצת למה שגילו לאחרונה המדעים שיש ענין הנקרא מתחת ההכרה כלומר שהאדם יודע או מרגיש איזה הרגשה בעומק לבו אבל אין הענין גלוי לידיעת האדם וזה גורם לו בלבו כל מיני מחשבות וסטיות לדברים מסויימים כגון שיכנס בלבו שנאה כלפי בן אדם מסויים או אהבה או קנאה וכן כל מיני ענינים והאדם לפי תומו חושב שהסיבה שהוא רואה בעיניו זה מה שהביאו לזה ואין זה האמת אלא שזה נובע מאיזה הרגשה אחרת לגמרי שנמצא בעומק לבו מתחת הכרתו, ולפעמים לא ירגיש בכלל שיש לו שנאה או קנאה על השני אלא שיוצא לו תמיד במחשבתו לדון את השני הזה לכף חוב וכדו' והוא בתומו חושב שכך הוא מפני שהוא רואה שהאמת היא כך אבל באמת הרי זה טעות כי אין זה אלא מחמת השנאה שבעומק לבו שגורמת לו לראות הדבר כך, וזהו ענין השוחד שאסרה תורה מפני שמעורר עיני חכמים ומסלף דברי צדיקים.

ועל פי זה יש לבאר אצל אברהם אבינו ע"ה שנשמתו ראתה והשיגה שהם המלאכי אלקים והשיגה גם כן שהם המלאכים שנבראו ממצוות הכנסת אורחים שעשה עד עתה ועל ידי כן השיגה נשמתו דרגת מצות הכנסת אורחים שעשה תמיד שהיה גדול מאוד וראתה את אור המצוה והפעולה והתקונים שנעשה בעולמות העליונים ע"י מצוות הללו ועל ידי כן נתרגשה ונתלהבה מאוד לקיים עוד יותר מצוה זו, והרגשתה זאת עברה לתוך לבו של אברהם אבינו גם כן בשעה שראה את המלאכים (בדומה למה שמצינו בחז"ל ענין כזה במה שאמרו אע"ג דאיהי לא חזי מזליה חזי) ועל ידי כן מכח גודל אור המצוה ששרתה עליהם קבל אברהם אבינו ע"ה תשוקה גדולה חדשה ביתר שאת למצות הכנסת אורחים עד שמגודל התשוקה שבלבו לא הרגיש כאבו כלל ושכח לגמרי מחליו כי השתולל מכח גודל התלהבותו עד שהיה בבחינת התפשטות הגשמיות ומכח

האור של המצוה ביחד עם האור השכינה ששרתה עליו יצא מגדרו על כל גדותיו שמגודל חביבות ועריבות המצוה קבל גופו כח אדיר ונחלץ מחליו עד שתוך רגע כמימרא היה מסוגל לרוץ לקראתם וזה מה שחזר הפסוק לומר פעם ב' "וירא" כדי להסמיכו ל"וירץ לקראתם" לרמז בזה שהראיה הזאת (שיוכל לקיים מצות הכנסת אורחים) היא שגרמה ופעלה שיוכל לרוץ היינו שע"י "וירא" (מה שראה) נעשה וירץ לקראתם וגו'.

וכמו כן ענין זה אצל כל אדם שכל מצוה שהוא עושה גורם תיקון גדול והשפעה גדולה לכל העולם כולו ואם היה זוכה לראות האור והפעולה הגדולה שנעשה בשמים ממצותיו היה בודאי שש ושמח במצותיו עד בלי שיעור ואפילו מצוה שנעשית באופן היותר פשוט עם כל זה הפעולה הרוחנית שנעשית על ידה הרי זה גדול בלי ערך כלפי המושגים הגשמיים ולכן יש לשמוח אפילו על מצוה היותר פשוטה שאדם זוכה לעשות יותר ממה שישמח על כל הון הגשמי שבעולם, וגם על מצוה שנעשה בדרגה הפשוטה ביותר נאמר מפז ומפנינים יקרה, ועל כן יכול האדם להיות בשמחה כל היום כולו ואפילו על מצוה א' היותר קטנה שעשה באותו יום, ויש לדעת שעצם השמחה שהאדם שמח במצותו בין בשעת מעשה המצוה בין אח"כ הרי זה מעלה את איכות המצוה באופן בלתי מושג לנו וע"י מה שכתב באורחות צדיקים (שער התשיעי - שער השמחה) שהעושה מצוה בשמחה שכרו פי אלף ממי שעושה מצוה בלי שמחה, ע"ש.

ויש לדעת שההתלהבות והשמחה של מצוה מוסיפה לא רק את השכר אלא גם האדם מתעלה מאד ע"י שמחה של מצוה, ומבואר בספר הכוזרי שהאדם מתעלה משמחה של מצוה (כמו שמחת שבת וי"ט וכדו') לא פחות ממה שמתעלה ע"י צום ותענית (וכמובא בספרנו כחה של תפלה), וידוע מה שאמר האר"י הקדוש על עצמו שכל הדרגות הגדולות שהגיע אליהם היה בזכות שמחה של מצוה שהיה מרבה בה.

ויש לדעת שענין שמחה של מצוה איננה נהגת רק בקיום מצות עשה אלא גם בקיום מצות לא תעשה שאדם פורש מעבירה (ובמכל שכן כשיש לו נסיון מהיצר הרע וצריך להתגבר בכח נגדו) גם בזה יש לו לאדם לשמוח בה ויתכן שהשמחה בזה היא אפילו יותר ממה שיש לשמוח על קיום מצות עשה מכיון שזה בא לו יותר בטרחה ויגיעה וכפי מה דאיתא באבות דר"נ (ג' י') וז"ל, טובה מצוה אחת בצער יותר ממאה מצות שלא בצער, עכ"ל, ומכיון שכך יש לו לאדם לשמוח עם כל קיום מצות לא תעשה ופרישות מהעבירה שיזדמן לו ע"י טרחה ויגיעה עוד יותר ממה שיש לו לשמוח בקיום מצות עשה בפחות טרחה".

"יקח נא על ידי שליח" (רש"י י"ח ד)

מובא ברש"י והוא מגמ' (ב"מ פ"א:1) שכל הפעולות שעשה אברהם אבינו בהכנסת אורחים קבל שכר להכלל ישראל לדורות העתידים, ואופן קבלת השכר היה לפי האופן שעשאו ולכן מה שהגיש לאורחים בעצמו דהיינו הלחם (כמו שכתוב "ואקחה" פת לחם) שילם לו הקב"ה לבניו שקבלו מן ע"י הקב"ה בעצמו, והמים שהיו ע"י שליח (כמו שכתוב "קח" נא מעט מים שמשמעו ע"י שליח) שילם הקב"ה לבניו ע"י שליח (שצוה למשה להוציא להם מים מן הסלע - גור אריה).

ויש להבין למה דווקא על מעשה זה מצינו ששילם לו הקב"ה שכר לדורות העתידים הלא כל ימיו היה מקיים מצוות הכנסת אורחים וא"כ למה כל השכר לדורות היה מדוד דוקא לפי הכנסת אורחים שעשה עכשיו ואיפה השכר של כל המצוות שעשה עד עכשיו בכל השנים, וענין זה צריך ביאור¹⁰.

וביאור הענין יש לומר כך כי הנה מצות הכנסת אורחים שעשה אברהם אבינו עתה היתה עולה על כל מצוות הכנסת אורחים שעשה עד עתה מכיון שעתה עשה המצוה בטרחה ויגיעה גדולה שהיה חולה ומצטער כמבואר בפירוש רש"י וידוע מה דאיתא באבות דר"נ (ג' א') וז"ל טובה מצוה א' בצער¹¹ יותר ממאה מצות שלא בצער, עכ"ל,

צורך ליתן לו עתה תיכף ומיד וגם הרי זה טירחא יתירה בעבורו לילך אליו עתה או שעכשיו קור גדול בחוץ וכדו' ומחר יהיה יותר קל בעבורו לילך או שבין כך יפגשנו, אזי ילך דוקא עתה כדי שיהיה בזה שבירת טבעו ויצר של עצלות וכדו' ובזה ישיג חשיבות המצוה בשלימות הגמור. ומכל שכן שצריך לזהר לכבוש טבעו ולפעמים מגיע עני לבקש צדקה בזמן שהוא טרוד ואין לו אז סבלנות ואומר לו במתחל על עכשיו, אמנם העני ילך מונח בפחי נפש ושוב, על כן יבטל טבעו ומתחו ויקבלו בסבר פנים יפות ולפחות יפייסו במלים רכים וטובים ויאמר לו לבא למחר וכדו' וכך יוכל למצוא עוד כל מיני דברים שהאדם דש בעקבו ואינו מרגיש במה שהוא פוגע באחרים ובמדוכאים ובשמים יתבעו עלבונם ממנו, אמנם השם לב לזה ויחפש במה יכול לכבוש טבעו ימצא הרבה מה לתקן בכבישת לבו ובזה יקנה עולמו בס"ד.

עוד כתוב בספרי מוסר שמי שאין צריך לכבוש טבעו מפני שכבר זיכנו וכבשו ומכח זה הגיע לטבע הנדיבות אזי מצותיו (שמקיים אחרי שכבר טבעו ז') כן רצוי וחשוב אצל"פ שעכשיו הרי זה כבר טבעו לעשות חסד בכל זאת זה רצוי וחשוב מכיון שהגיע לזה מתוך כבישת יצרו וזיכוך טבעו, ע"כ, ויש להוסיף שעם כל זה אם האדם יוסיף בכל פעם איזה כבישת יצרו בשעת קיום המצוה הרי זה יוסיף מאוד לחשיבות המצוה. [הוספת המתיק, שמעתי מן אדם מחז"ל שהרב רז"מ דפובניז' הגיע אל עירו כל שנה כשהלך לאסוף כספים עבור ישיבתו, והיתה שם שכונה של עשירים אמנם כל א' היה גר חוקק מהשני וראה שהרב הולך רגלי מבית עשיר א' לשל השני וזה לוקח ממנו זמן וטירחא והציע שיקחנו עם אוטו ולא הסכים

שהמים היה מגיש ע"י שליח, ולכן דרשו חז"ל הכל על עובדא זו שבכאן עם המלאכים, כך היה אפשר לתרץ לכאורה, אמנם משמעות פשוטת לשון הגמ' שאמרו שם כל מה שעשה "למלאכי השרת" בעצמו (עשה הקב"ה לבניו בעצמו וכו' ולא אמרו שם כל מה שעשה אברהם אבינו בעצמו (או לאורחים) אלא תפסו בכונה מלאכי השרת להדגיש שדוקא זכות עובדא זו שעם המלאכי השרת זה מה שגרם השכר לדורות), משמעו הוא שהשכר לדורות היא דוקא על מה שעשה עתה עם המלאכים.

¹⁰ הנה מבואר בספרי מוסר שכל דבר טוב ומצוה שנעשית ע"י האדם בלי שום כבישת יצרו אלא מצד טבעו אצל"פ שהדבר שנעשה הוא משובח ומהולל עם כל זה לא מגיע הילול ושבח להאדם על זה מכיון שלא השקיע בה עבודה ע"י כבישת יצרו אלא הרי זה נכס חשוב שיש לו, אבל שבחו של האדם הוא על עבודתו בטרחא וכבישת טבעו ומדותיו ויצרו, והנה ידוע מה שכתב בחובת הלבבות שאין לעשות חסד מכח רחמנות נשים כלו' מטעם רכות לבו, (אמנם לכאורה שיש משקל בה כוונה לעשות את הדבר לשם מצות הבורא ב"ה ומכניס בעשייתו התלהבות ושמחה של מצוה הרי זה כבר יוצא מכלל זה, אמנם עדיין יחסר לו במצותו החשיבות המלאה שהוא לכבוש טבעו במצותו.) אמנם אפשר למצוא עצה גם למי שטבעו לעשות חסד, והוא שיחד עם מצות הצדקה יעשה כבישת טבעו, והוא שתמיד בשעה שנותן צדקה לעני אחרי שהחליט בדעתו כמה שרוצה ליתן לו (וכמה שקל לו ליתן מצד מצבו הכלכלי והכספי) יוסיף עוד קצת יותר ממסכום הזה באופן שיהיה קצת קשה לו. או למשל כשהחליט שרוצה לילך ליתן צדקה לאיזה עני ולפי דרכו של האדם יעשה מצותו עתה בדרך שהיה מנהגו תמיד

¹¹ אבל לא ניתן ענין זה ביד כל אדם לפרש הרגישו שמופיעים בתוך לבו, כי בודאי יטעה על ידי זה מאוד ויעקם דברים שיכולים לגרום נזקים גדולים ח"ו.

¹² ומי שקשה לו לשמוח בשעה שמרגיש את היגיעה והצער כי אין השכל שלו פועל אצלו מספיק חזק להתגבר על ידה על הרגשותיו ולהיות שמח (עם התועלת שהוא מקבל) אפילו בשעת הצער בכל זאת לפחות אחרי שיסיים את המצוה והטירחה והצער כבר עברו אז יפעיל את השמחה בלבו שזה יצטרף למפרע למעשה המצוה (ולפרישות מהעבירה) ויעלה ערך המצוה.

ובכדי שיהיה לנו מושג גודל השכר שאדם מקבל על מניעה ופרישות מעבירה (כלומר לא רק שחוסך מעצמו עונש על העבירה אלא גם הוכש לעצמו שכר מרובה) כדאי להעתיק לשון רש"י (ויקרא ה' ז"ז) וז"ל, רבי יוסי אומר אם נפשו לידע מתן שכרו של צדיקים צא ולמד מאדם הראשון שלא נצטווה אלא על מצות לא תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתנות נקנסו עליו ולדרותיו, וכי איזה מדה מרובה של טובה או של פורענות הוי אומר מדה טובה (ועל כן) עם מידת הארועות המועטה ראה כמה מיתנות נקנסו לו ולדרותיו מדה טובה המרובה היושב לו (שפורש) מן הפיגולין והנותרות והמתענה ביום הכיפורים על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדרותיו ולדורות דורתיו עד סוף כל הדורות, עכ"ל.

¹³ ואע"פ שהיה אפשר לתרץ בדרך פשוט שהנה כאן הרי זה הפעם היחידי שהתורה מזכירה הכנסת אורחים של אברהם אבינו ועל כן יש ללמוד ממה שעשה כאן על הכלל כולו שבודאי עשה מצותו עתה בדרך שהיה מנהגו תמיד

ומכל שכן בצער גדול כזה שזה היה כעין מסירת נפש ולכן היה מצוה זו נחשבת לדרגה היותר גדולה שיכולה להיות ועלתה על שאר הכנסת אורחים שעשה עד אז, ולכן דוקא על מצות הכנסת אורחים זו שעשה עתה קבל שכר לדורות העתידים ולכן דוקא במצוה זו נמדד השכר לדורות במדה כנגד מדה וק"ל.

ועוד יש לפרש ענין חשיבות המיוחדת שהיתה במצוה זו דוקא מטעם אחר, והוא שבמצוה זו הוכיח את גודל אהבתו לקיים מצות ד' ית' כי הרי עתה לא היה מחוייב בכלל בהמצוה" שהרי היה באמת אנוס מלעשותה מתרי טעמי (א) מפני מצבו (ב) מפני שלא היו בנמצא אורחים (עוברים ושבאים) מפני החום כמבואר בפירושו רש"י, ובכל זאת לא רצה אברהם אבינו לוותר על המצוה ורדף אחריה בכל שארית כחו ולכן הושיב עצמו פתח האהל שאולי בכל זאת יזדמן איזה עובר ושב מפני שהשתוקק כל כך שיזמין לו ד' ית' מצוה זו (מה שאין כן בשאר הפעמים הרי הזדמן המצוה לפניו) והרי זה מראה על גודל האהבה לעבוד את ד' ית' ולקיים מצותיו מעל כל ההגבלות ומטעם זה היתה מצוה זו חשובה יותר מכל השאר ושכרו יותר בהרבה מכל שאר מצותיו."

ועוד יש להוסיף ולאמר על פי מה דאיתא בספ"ה"ק שכאשר האדם עושה מצות בלי כוונה הראויה וכגון שמתפלל שלא בכוונה הראויה וכמו

בשום אופן כי רצה שיגיע לו מצותו בטירחא, ע"כ, וסיפור דומה שמעתי על הבעל א"מ שהיה צריך לעבור דירה והציע לפניו ב' דירות אשר א' מהם היה קרוב למקום ישיבתו ובית תפלתו והב' היה מהלך רב משם, ובחר בדירה הרחוקה ואמר הטעם כי בכך יהיה לו יותר שכר הליכה.

עוד סיפור שמעתי מבעל הא"מ כאשר היה עדיין אברך שפעם הלך למסור כסף עבור איזה דבר מצוה והגיע לאיזה סוחר עשיר והיה צריך לחכות שם עד שהעשיר יתפנה אליו וביני ביני ישב שם ולמד מתוך גמ' והכסא שם היה נמוך (או גבוה) מהשלחן והיה צריך להתריח עצמו כדי לראות בהגמ' וכשהרגיש בזה הבעל הבית נגש אליו ורצה להנמיך את ההגביה הכסא (שהיה אפשר לסובבו להרימו להנמיכו) כדי שיהיה יותר נוח לו ולא רצה בשום פנים וטען אתו הבעל הבית שלא יהיה בזה ביטול תורה כי זה יקח רק כהרף עין לעשותו, ענה לו לא מפני חשש ביטול תורה הרי הוא מסרב אלא מפני שלא צריכים ללמוד תורה הק' בצורה נוחה, ע"כ, וכשסיפר הלה את זה לפני הגאון הראש ישיבה ר"ש היימאן זצ"ל ענה ואמר מובטחני שיגדל לגדול בתורה, ע"כ הוספת המעתיק].

ו ואע"פ שאברהם אבינו לא היה מחוייב בשום מצוה וכל מה שעשה היתה לפניו משורת הדין מכח אהבתו לד' ית' ולמצותיו אמנם הרי הוא קבל על עצמו לקיים כל התורה שעתידי הקב"ה לתת לאלו שיהיו נבחרים להיות עם ד', אבל כאן הוכיח עד איזה דרגה מגיע גודל אהבתו לד' ולמצותיו שהוא עד קרוב למסירת נפש ואפילו מה שאינו עתיד להיות מחוייב על פי התורה הק' וזה באמת תכלית המצוות ועבודת ד' שתהיה נעשית מכח אהבה גמורה כמבואר בספרי מוסר הראשונים.

י וכן שכתוב (שמות כ' ה) ועושה חסד לאלפים "לאהבי ולשומרי מצותי", והיינו לאלה שעושים המצוות מאהבה, וכמו כן יש לפרש ולשומרי מצותי שומרי מלשון מחכה ומצפה להמצוה (מלשון ואביו שמר את הדבר), מתי יבא לידי ואקיימנה וכמו שהיה אצל אברהם אבינו שכתוב עליו "וישמר משמרת מצות קותי ותורת" וכן"ל, ולא שכתוב "לאלפים" משמער רק אלפים דור לכל לדורות עולם זה נאמר לכל שאר העושים בדרגת האהבה הגדולה אבל כוונת הדבר האמור כאן אצל אברהם אבינו ע"ה שהיה גם מסירת נפש אזי שכר פירותיה משתלם לדורות עולם).

* ואע"פ שעל כל מצוה של גמילת חסדים איתא במשנה שאוכלים פירותיהם בעולם הזה ולא זוכר שזה דוקא כשנעשית

כן מי שלומד בדרגה של שלא לשמה, הנה כאשר אח"כ עושה עוד פעם המצוה או תפלה או לימוד התורה הק' בדרגה יותר מעולה ובכוונה הראויה הרי זה מעלה גם כל אותו המצוה והתפלה והלימוד שעשה עד עתה שלא בדרגה הראויה, וכמו כן כאן אצל אברהם אבינו שבמצות הכנסת אורחים שעשה עכשיו בדרגה יותר מעולה ממה שעשה עד עתה בזה העלה כל מצותיו (של הכנסת אורחים) שעשה מקודם לאותה דרגה שעשה המצוה עתה, ולפי זה יש להבין שמה שקבל אברהם אבינו עתה שכר לדורות הבאים היה באמת גם על כל מצות הכנסת אורחים שעשה עד עתה אלא שנמדד לפי איך שעשה מצוה זו עתה מכיון שזו היתה הדרגה שהעלה אליה כל מצותיו שבעבר כמבואר.

ועוד יש לפרש באופן אחר קצת שהנה ערך איכות כל מצות נמדדת (א) לפי היגיעה והטירחא (ב) לפי כוונת הלב שהאדם מכניס בהמצוה דיינו האהבה וההתלהבות (ג) התשוקה והצמאון" שבלבו לקיים המצוה, והנה עד עתה נתבאר חשיבות המיוחדת שעשה אברהם אבינו במצוה זו על פי ב' פרטים הראשונים, וכמו כן יש להוסיף לבאר על פי פרט הג' והיא ענין הצמאון והתשוקה, כי הנה כשהאדם רוצה לעשות מצוה ונמנע ממנה לאונסו על ידי כן נתרבה גודל תשוקתו אליה וכמו שאמרנו חז"ל אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו כלי' שכאשר אין לו האפשרות לעולם מה שהוא רוצה אז הרעבון

במסירת נפש וכדו', היינו להעושה אותם לבד, אבל כאן המדובר על זה שעומד לכל הדורות העתידים וזה רק בשנעשית בצורה הנוכרת, וענין זה היא במדה כנגד מדה שכמו שהמצוה נעשית בלתי מוגבלת דיינו במסירת נפש או בתשוקה מעל להגבלת טבע האנושי לכן פירותיהן הם גם כן בלתי מוגבל ונמשכים לדורי דורות במדה כנגד מדה.

ט החילוק בין התשוקה והצמאון היא כן, שאהבה לדבר יוכל להיות מכח השכל דיינו שעל ידי שהאדם יודע שדבר זה טוב עבורו או שזה מבריא או מרפא אותו וכדו' ולכן הרי הוא רוצה את הדבר ואוהבו ואהבה זו נקרא (במילים אחרים) רצון, מה שאין כן תשוקה וצמאון לדבר הרי זה ענין של הרגשה שבלב ובמילים אחרים תאוה שלכן מתאוה אליה מפני שהרי זה ערב לחיך ונהנה גופו והרגשתו מזה ולכן בוחר בו ורוצה אותו וזה נקרא חשק, ובמילים קצרים יש לומר שחשק הוא הרגשה שבא מהלב ורצון הוא בא מהמח והשכל.

ובכדי להמחיש יותר הענין נתפוס משל כמו כאשר מחפשים מיג' לשתות הרי זה יכול להיות מצד ההרגש שהאדם מרגיש צמאון ולכן הרי הוא מחפש מיג' לשתות למלאות תאוות לבו וצמאונה ויכול להיות שהרי זה מפני שהרופא הזהירו שישתה מספיק שלא יארע לו חולי אם לא ישתה ועל כן הרי הוא מחפש ורודף אחרי המים באהבה רבה ואע"פ שאינו צמא כלל.

וכמו כן הוא בענין המצות שישנם אנשים שיש להם רצון לעשות המצות מפני שהשכל מחייבם לרכוש הרבה מצות כדי שיהיה להם הרבה שכר לעולם הבא, אבל אינו מרגיש צמאון ותאוה ותשוקה להמצוה, וישנם אנשים שמרגישם בלבם תאוה וחשק ותשוקה וצמאון למצות ד', ומה שבמקום מאתנו הוא שני הדברים הללו דיינו רצון ואהבה מצד השכל וגם שיהיה לנו חשק וצמאון למצות ד' מכח ההרגשה שבלב, ובזה שיש לאדם חשק וצמאון אזי כאשר עושה מצוה עם הצמאון והתשוקה הזאת הרי חוץ מהשכר שמרויח על ידי המצוה הרי זה גם מזכך את הגוף והחומר וגם הרי זה מעלה את האדם ומקרבו לד' ית'.

י ועוד יש לומר שמאחר שנימול ונעשה מרכבה לשכינה הקדושה כמו שפירש רש"י (ס"ה ק) על ידי כן נתעורר אצלו השגה במצוה ותשוקה למצוה הרבה יותר ממה שעד עתה. ועל פי זה יש לפרש מה שאמר אברהם אבינו אל נא תעבור מעל עבדך, שהכוונה שבקש על דרגת התשוקה שהרגיש עתה שזה לא יעבור ממנו אלא ישאר אצלו לתמיד

הוא הרבה יותר מכאשר יש לו האפשרות, ולכן עתה ע"י חום היום שגרמה מניעת מצות הכנסת אורחים על ידי כן גדלה צמאונו של אברהם אבינו להמצוה הרבה יותר מבשאר הפעמים³ שהיה לו האפשרות לקיימה ובוזה עלתה ערך המצוה שעשה עתה וגם הרי זה העלה את כל שאר מצות הכנסת אורחים שעשה עד עתה לדרגה זו וכמו שנתבאר לעיל ולכן קבל דוקא עתה השכר לדורות הבאים מה שלא קבל עדיין עד עתה.

והנה ענין הנזכר שאפשר להעלות מצוה שכבר נעשתה לדרגה יותר גבוהה יש להסביר הענין לפי מה שמבואר בספ"ה"ק שהמלאך שנברא מכל מצוה יש לו בחינת נשמה וגם בחינת גוף שהוא הלבוש לבחינת נשמה שלו, וממעשה המצוה נברא הגוף של המלאך ומהכוונה והשמחה והתלהבות נברא בחינת נשמת המלאך, ודרגת נשמת המלאך הוא לפי גודל המחשבה והלב שהכניס האדם בהמצוה בשעת עשייתה, והנה כמו אצל בן אדם הגוף שלו נשאר לתמיד כמו שנולד ואינו משתנה בכל ימי חייו, אמנם הנשמה יכולה להשתנות לקבל תוספת אור (בבחינת עיבור וכדו') או גרעון מאורה ח"ו, כמו כן אצל המלאך הנברא מהמצוה אפשר להוסיף לבחינת ודרגת נשמתו תמיד, וזה ע"י שהאדם אפילו אחרי המצוה מוסיף במחשבתו כוונה יותר מעולה להמצוה שכבר נעשה כמו יותר התלהבות ושמחה של מצוה בלבו או יותר געגועין ותשוקה בלבו להמצוה (כל' לעשות אותה עוד פעם ביותר כוונה וכדו'),

וכן אמר אברהם אבינו אני יודע שכל המניעה שהיה לי עתה ממצות הכנסת אורחים היה בכדי לעורר בלבי יותר תשוקה להמצוה ממה שהיה לי עד היום, על כן הנני מבקש שתשוקה זו ארגיש תמיד בכל פעם שאקיים מצות הכנסת אורחים, ובוזה מתורץ קושיית המאור עינים כאן שהקשה איך היה הוא אמינא שבשעה שיקיים מצות הכנסת אורחים תסתלק ממנו השראת השכינה שהיה לו עתה, כי בודאי שלבני השראת השכינה אין נפקא מינה אם ישאר במקומו או ישנה מקומו ללכת למקום אחר לקיים המצוה כי השראת השכינה שורה על האדם ואינו תלוי בקביעת מקומו (אלא שבכל זאת התחיל ההשראה במקומו של אברא מפני זכותו כמו שפירש רש"י), ולפי האמור יש לתרץ בדרך רמז על כל פנים שהכוונה היא שאפי' אחרי הסתלקות השכינה תשאר התשוקה לתמיד וכמבואר.

ואע"פ שלפי זה היה צריך לומר אל נא "יעבור" מה שאין כן לשון "תעבור" משמעו על השכינה, יש להבין כך כי התשוקה הזאת שהרגיש עכשיו הופיע לו לא רק על ידי מניעת קיום המצוה אלא גם ביחד עם השראת השכינה המיוחדת שקבל עכשיו שלא היה עדיין לפני זה כמבואר באור החיים הק' (ע"ש), וזה מה שבקש שתמיד כשיקיים מצות הכנסת אורחים ימשך לו השראת השכינה בדרגה של עכשיו ועל ידי כן ימשך לו שוב תשוקה כזאת להמצוה כמו שהוא מרגיש עתה.

ובהאמור יש לתרץ מה שאמר בלשון עבר כי על כן "עברתם" משמע שכבר עברו, הלא לא עברו עדיין וא"כ היה לו לומר בלשון הווה על כן אתם עוברים על עבדכם ולפי האמור יש לפרש שלכן דבר בלשון כזה (אע"פ שאין זה לפי דקדוק הלשון כלפיהם לפי מה שחשב שהם אנשים עם כל זה דבר כך מכיוון) שכיון על המצוה שעבר עליו היום בלי לקיימה וכיון בדבריו לדבר זה אל המלאכים של המצוה כמו שמדבר אל המצוה כי הרי זה דבר א', וכפי שמבואר בספ"ה"ק שכן היא מדריך הצדיקים שבשעה שמדברים אל בני אדם מכוונים בדבריהם גם כלפי מעלה.

ויש לנו ללמוד ענין זה ממעשה אבותינו שתמיד כשאדם מרגיש בהזדמנות של מצוה שמתעורר תשוקה בלבו יותר מברגיל ע"י איזה סיבה שתהיה, יש לו להתפלל תיכף ומיד שתמיד בכל מצוה שיעשה יהיה לו אותה התשוקה ולא פחות ממנה.

או שמצטער בלבו על שלא עשה המצוה ביותר כוונה וביותר שמחה או ביותר דקדוק המצוה ושלימותה.

והנה הכלל הוא כמו שאמרנו חז"ל חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, אמנם סוף כל סוף חסר במצוה זו מעשה המצוה וא"כ איך תהיה נבראת גוף המלאך של המצוה, על זה כתוב בספ"ק נו"א (עי' פרשת בלק עה"פ וירא פנחס ד"ה בדרך אחר) שד' ית' לוקח מעשה מצוה מאדם פשוט ע"ה שעשה רק מעשה ולא הכניס מחשבה כלל (והרי אין שום תועלת לאדם במלאך כזה שיש לו בחינת גוף בלי בחינת נשמה) על כן מעביר ד' ית' גוף זה של המלאך וממלא בתוכו אותו הנשמה (של מלאך) שברא האדם ע"י שחישב לעשות המצוה וע"י שניהם ביחד נשלם כל קומתו השלימה של המלאך, עשדה"ק.

והנה לפי זה יש להבין שאם יש לאותו אדם עצמו (שחישב לעשות מצוה) איזה מעשה מצוה שעשה פעם בלי כוונה, אזי במקום לצרף גוף (של המלאך) שברא אדם זר יקחו גוף הזה שברא הוא בעצמו ויצרפו אליה את הנשמה שבראו עתה במחשבתו הטוב, ופשוט הוא, ומכל שכן כאשר האדם מתבונן על מצוה שכבר עשאה בפחות כוונה ומצטער ומתחרט על זה ומשתוקק בלבו מאוד שהלואי שהיה עושהו ביותר כוונה ויותר שמחה וכדו' בזה הרי פשוט שנשמת מלאך שנבראת ממחשבה זו תהיה נוספת למצותו הראשונה מכיון ששייכת למצותו הראשונה (או הראשונות) שעשה לפני זה ותתעלה דרגת המלאך והמצוה לפי דרגת מחשבה הזאת השנית, וק"ל.

על כל פנים כפי המבואר כאן כך היה במעשה זו של אברהם אבינו ע"ה שמחמת שנמנע ממנו עתה מצות הכנסת אורחים שהיה רגיל לעשותה תמיד התעורר בלבו תשוקה גדולה ביותר ממה שהיה לו תמיד למצוה זו כשהיה סיפק בידו לקיימה כנ"ל, ועל ידי כן היה מצטער על כל מצותיו בעבר על שלא נעשו בדרגא יותר גדולה, וע"י כל זה היה לו זכות שיתעלו כל המצות שלו מבעבר לדרגתו של עכשיו.

והנה איתא שכשאדם צדיק נצרך לאיזה דבר לפעמים (כשאי אפשר להדבר להיות נעשה ע"י בני אדם) נשלחים אליו אותם המלאכים שנבראו ממצוות

שלו להיות לו לעזר למה שנצרך לו, ולכן שלח אליו ד' ית' המלאכים האלו שנבראו ממצות הכנסת אורחים שלו שעשה עד עתה כדי לזכותו בזה^{כא} שיעלה אותם^{כב} על ידי מחשבתו וכונתו עתה לאותו דרגא, נמצא שבקיום מצוה זו עם המלאכים הללו העלה את כל מצוותיו שבעבר לדרגא מעולה זו^{כג}.

ונמצא מבואר כמו שנתבאר לעיל שהשכר הגדול שקבל עתה לדורות הבאים היה באמת על כל מצוותיו שעשה עד עתה אלא שעתה דוקא נתעלו לדרגא זו שעליה קבל שכר הגדול הזה.

והנה ממה שנתבאר כאן שע"י המניעה ממצוה לאנסו גודלת התשוקה בלב האדם להמצוה יש להבין שכל פעם שמזדמן לאדם מניעה מלעשות מצוה שהוא רוצה לעשות הרי זה בכדי שיגיע האדם על ידי זה לתשוקה יותר גדולה למצוה ממה שהיה לו עד עתה וגם הזדמנות להעלות כל מצותיו שבעבר לדרגא יותר גדולה, ומי שאינו מבין ענין זה כשקורה לו איזה מניעה ממצוה או תפלה או לימוד תורה הק' ה"ה מצטער ומתאכזב ונופל על ידי כן ליאוש כי הרי הוא חושב שזה סימן שהקב"ה מרחיקו מכיון שאינו נותן לו הזדמנות לעשות את המצוה, אבל הוא אינו מבין שהאמת הוא דוקא ההיפך שמפני שהקב"ה רוצה לתת לו הזדמנות שיעלה את כל המצוות שלו ואת התפלות ואת הלימוד שלו כמו שנתבאר.

ומי שהוא תמיד דבוק באמונה ובטחון בד' ומאמין שכל מה שנעשה לו הרי זה תמיד רק לטובתו כמו שהוא באמת עיקר מצות הבטחון להיות דבוק בהשקפה ומחשבה זו תמיד ברציפות לא יפול ביאוש בכל מקרה שלא יהיה.

ואע"פ שצריך להיות באמת מצטער על מניעת מצוה ולא להרגיע לבו בזה ולומר גם זו לטובה כמו בכל צער גשמי, בכל זאת צריך יחד עם זה לעורר בלבו תשוקה יותר גדולה בלבו לזכות לקיימה והצער שמצטער על המניעה יהיה רק צער שנצרך לזה לעורר תשוקתו (כי הרי זה סימן שחסר לו עדיין בענין זה) אבל יחד עם זה יכניס שמחה בלבו על שד' ית' מזמין לו את זה בכדי להעלותו שיגיע באמת לדרגא המבוקשת, ובזה יחזק את

רוחו ולשמוח בחלקו על זה שד' ית' דוחף אותו להתעלות ולא נותן לו להשאר למטה, וזה מוכיח שהוא מאהובי ד' ית' והרי זה בבחינת מש"כ (משלי ג' י"ב) את אשר יאהב ד' יוכיח, ובזה יהיה הצער בלי שום עצבות ויאוש, ויהיה תמיד שמח וטוב לב בחלקו ועל ידי כן יהיה טוב לו בזה ובבא.

"כל השומע יצחק לי" (כ"א)

בפסוק כל השומע יצחק לי מביא רש"י בשם מדרש אגדה, וזה לשונו הרבה עקרות נפקדו עמה וכו' ורב שחוק היה בעולם, עכ"ל, ויש להבין הלא אם כן (שנפקדו הרבה עקרות) לא היה ניכר שנפקדו בזכות ישועת שרה אלא כל א' היה יכול לתלות הנס בעבודה זרה שלו ונתמעט על ידי כן הקידוש שם שמים והכרת האמונה באלקי אמת ואם כן למה עשה ד' ככה.

והנה מובא (בספר עירין קדישין) בשם הרה"ק מרוז'ין שהקשה איזה תועלת ואיזה שמחה היתה מזה שנפקדו נכריות ונולדו גוים רבים.

ותיר' כי רצון ד' ית' הוא שיגיעו לאמונה ולכל עבודת ד' בבחירה חפשית, כמו שהגיע אברהם אבינו ע"ה לא מפאת ההכרח ומופת, והנה ע"י הנס הגדול שנפקדה שרה לעת זקנתה היה יכול להיות על ידי זה התבטלות הבחירה שהוכרחו להודות כי ד' הוא האלקים האמיתי, ולכן עשה ד' שיפקדו בו ביום גם הרבה נכריות עקרות כדי שהרוצה לטעות יוכל לטעות וביד כל א' לבחור את אשר לבו חפץ, עכ"ד.

וצריך ביאור שלפי דבריו הק' משמע לכאורה שלא היה באמת מנס זה שום הוכחה לקרב את האנשים להאמונה באלקי אברהם שהוא אלקי אמת, ואם כן יש להבין למה היה להם להאומות העולם ענין להכחיש את הנס לומר שלא ילדה שרה אלא הביאו אסופי מן השוק^{כד}.

אמנם ביאור הענין הוא כך שאע"פ שלכאורה נשאר הבחירה חפשית אמנם זה היה רק למי שלא רצה להתבונן ולחקור לברר מהו האמת מפני נגיעותיו שלא רצה לשנות דרכו ולהתנתק מהעבודה זרה אם זה שקר אלא בחר להשאר עם העבודה זרה כי בהפקירא ניחא ליה בלי עול מלכות שמים שיתחייב לקבל על עצמו אם יהיה

^{כא} ואין לתמוה איך נשלחו גם לזכותו בהכנסת אורחים הלא כתב רש"י שאין מלאך א' עושה שתי שליחויות, כי בזה לא נעשה על ידם שום פעולה אלא שעל ידם עשה אברהם אבינו מצותו והם היו רק כמו בשב ואל תעשה, ולכן אין זה נחשב שליחות שניה מכיון שלא היו צריכים לפעול בזה אלא להיות נפעלים.

^{כב} ואע"פ שכתוב רק ג' אנשים והרי בודאי היה לו כבר אלפים ורבות מלאכים, בכל זאת כל המלאכים שהם מסוג א' (ממצוה א') יש להם שם א', כמו כל אלו שהם ממדת החסד נקראים בשם מיכאל וכו' ועל כן הם יכולים להיות נכללים ומתלבשים בצורה של מלאך א' כשמופיעים לעולם הזה (כי אין אצל המלאכים גופים מחולקים שיבדיל ביניהם אלו להם מניעה להתאחד ולהתלבש בלבוש גוף א') (והמלאכים שבאו אליו עתה איתא שהיו מיכאל וגבריאל ורפאל) והנה המלאך של חסד הוא המלאך מיכאל ולכן כל המלאכים שנבראים ממצוה של חסד שםם הוא מיכאל כההוא השורש והאב לכולם והוא איה בא במקומם (והמלאך גבריאל הוא המלאך של גבורה ודין ולכן כל המלאכים שנשלחים לפעול גבורה ודין נקראים גבריאל כמו שנשלח המלאך להפוך את סדום ולכן היה גם גבריאל בין הג' שנשלחו, והמלאך רפאל הוא הממונה על רפואה וגם על הצלה הכלולה ברפואה כמבואר בשפ"ח כאן ולכן נשלח כאן רפאל לרפואת את אברהם וגם להציל את לוט כמבואר ברש"י כאן).

^{כג} וכענין הזה שנתבאר כאן מה שהיה אצל אברהם אבינו

ע"י הופעת מלאכיו אצלו כמו כן כדבר הזה הוא מה שנעשה בכל שבת קדש אצל מי שמכין עצמו ומקבל שבת קודש כראוי לו כמו שאיתא בגמ' (שבת קיט:) שני מלאכים מלווים את האדם בליל שבת קודש וכשנכנס לביתו מבית הכנסת וכו' ואתא על זה בספ"ק תפארת שלמה שאלו המלאכים המלווים הם אותם המלאכים שנבראו במשך ימי החול ממצותיו, עשדה"ק.

וממה שנתבאר יש להבין כמו כן שזה הזדמנות לאדם להעלות דרגת המלאכים האלו ודרגת מצותיו והוא ע"י שיכניס בלבו השתוקקות ואהבה גדולה למצות ד' ית' יותר ממה שהיה עד עתה, כי מכח קדושת השבת וקדושת נשמה ולתירה ששורה באדם בשבת קודש הרי הוא מסוגל להתעורר ולהתלהב ביותר באהבת ד' ית' ובאהבת המצוות כי השבת קודש משפיע לאדם יותר אהבת ד' כמו שהשבת קודש מתואר (בנוסח תפלת מנחה שבשבת קודש) "מנוחת אהבה".

וזהו בעצם א' מסיבות הופעת המלאכים בשבת קודש כי אז הוא הזמן בעבורם לעלות למעלה לשמים כפי המבואר בספ"ק שכל הדברים מכל השבוע מימי חול מתעלים בשבת קודש, ולכן לפני שהם עולים באים להפרד מן האדם שבראם שהוא נחשב כמו אביהם כי אולי יזכו על ידי כן שיעלה אותם עוד יותר, ואם הם רואים שהאדם אינו מוכן לזה כי לא הכין עצמו לקבל השבת קודש כראוי, אזי הם תיכף ומיד פונים והולכים להם כי אין להם מה לקוות עוד ממנו ולואי שלא

יורדים ח"ו, ועל כן מבקשים מאתם שישארו אתנו למשך כל יום השבת קודש כדאיתא שאם זוכה האדם והמלאכים מרוצים מהתנהגותו אזי הם נשארים אצלו לכל השבת קודש.

ומה שמברכים אותם בברכת צאתכם לשלום, בתחלת כניסתם אע"פ שאנו רוצים שישארו לכל משך השבת קודש כונתינו בזה הוא אדרבה דוקא מפני שאנו מבקשים שישארו לכל השבת קודש לכן אנו מודיעים להם שאנחנו נדאוג שלא יהיו מאוכזבים ונפגעים ח"ו מההתנהגות שלנו בכל משך השבת (כי כמו שהם עולים ע"י האדם בכוונה טובה כן הם יורדים ח"ו אם האדם מתנהג בצורה לא רצויה בפרט כאשר הם נמצאים במציאת האדם אזי כל מחשבה שלו פוגע בהם תיכף ומיד) ועל כן אנו מברכים אותם (כמו מבטיחים להם) שיצאו בשלום בסוף השבת קודש בלי שום נזק מצידנו אלא אדרבה ירוויחו על ידי זה כאמור.

^{כד} ואשר לאור זה עשה אברהם אבינו ע"ה משתה גדול ובשעת המשתה הביאו את יונקיהם ושרה הניקה את כולם כדי להוכיח שהנס הוא אמת כמו שהביא רש"י הלא אפילו אם היו מסכימים שהיה נס הרי היה מספיק להם לומר שכמו שנעשה נס לכל הגוים שנפקדו אז כך נעשה נס גם לשרה ואין שום הוכחה יותר לאלקי אברהם ושרה ממה שלעבודה זרה עשה.

עממי

מוכרח להכיר את האמת ולכן רצה למצוא פלפול והתחמקות להכחיש את ההוכחה ולהמשיך הלאה בדרכו אשר בחר לו בה, לאדם כזה שהוא (מפני נגיעתו) בא לטמא פתחו לו פתח שיוכל להכחיש את האמת ולומר 'ואו שגם לכולם נעשה נס זה.

אמנם מי שרצה לראות את האמת והיה מוכן לוותר על נגיעותיו למען האמת ולא היה חושש לנוחיות שלו אדם כזה היה מתבונן וחושב לאיזה תועלת נעשה נס זה אם זה לא הוכיח ולא רמז לשום דבר ללמוד ולהוכיח על ידו, אם כן למה נשתנו סדרי בראשית שהרבה עקרות נפקדו הלא מי שברא את העולם היה לו ענין במה שסדרו בסדר שסידר אותו א"כ לאיזו מטרה יש פתאום שינוי אלא בודאי שבא להודיע איזה דבר, ועל כן אדם כזה היה מתבונן ומחפש איזה דבר רמז מוסרי אפשר ליקח מזה ועבור כך היה שואל ומברר על הענין לדעת בדיוק כל הסיפור מתחילה איך השתלשל ואז היה נודע שכבר לפני הרבה שנים הובטח לאברהם בנבואה מפי ד' שיוולד בן, וכמו כן שנה לפני הלידה בשעה שבקרו המלאכים אצל אברהם אבינו ע"ה נאמר לו בנבואה מפי ד' שבעוד שנה בדיוק יולד לו בן משרה, וזה בודאי התפרסם כי גם ישמעאל שמע מה שאמר המלאך לשרה כמו שכתוב בתרגום ירושלמי שעמד ישמעאל מאחורי הדלת ושמע מה שאמר המלאך לשרה, ע"ש, ומסתמא המשיך לעמוד שם ושמע איך שאברהם אבינו ע"ה שואל לשרה בשם ד' למה זה צחק וגו', וזה הוכיח כי יד ד' עשתה זאת ושנעשה לצורך אברהם אבינו.

על כל פנים הענין הוא כך שבאמת ד' ית' דואג תמיד לסייע למי שבא לטהר ולברר את האמת והאמונה ובלי סיוע מאת ד' אין שום נברא בעולם שיכול להגיע לשום דבר כלל כמו שאמרו חז"ל אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו ולכן ד' ית' עושה תמיד כל מיני דברים בעולם שעל ידם יתגלה האמונה למי שמבקש ומחפש את האמת, אמנם ד' ית' עושה בצורה כזאת שלא יהיה דבר המכריח ולא יתבטל בחירה החופשית מן האדם וכנ"ל, אלא שתמיד הקב"ה משאיר מקום להתעקש לסתור את האמת ובזה הוא המבחן במה האדם רוצה בתוך לבו באמת כי בזה יבחר תמיד (בשעה שיש שני ברירות או ב' צדדים).

ומוזה יש ליקח מוסר השכל לדעת שבכל מה שקורה בעולם בשינוי מסדרי בראשית ואפילו אם זה רק אסון בתוך הטבע מכיון שהרי זה יוצא מסדר הרגיל הרי זה בא לרמז וללמד ולעורר על

בס"ד

משהו, ועל כן הרוצה ומבקש את האמת יתבונן בכל דבר עד מקום שידו מגעת להבין את הרמז, אמנם צריך מקודם לבטל את כל נגיעותיו ולהיות נעשה כלי לקבל את האמת לחנך לבו והוא ע"י שיהיה מוכן לוותר על כל מה שנדרש לוותר בין אם זה כבוד או הון ועושר וכו' כדי להגיע לאמת (ואם אחרי שיעשה את אלה והוסיף להתבונן ולחפש ולהתפלל על זה גם כן ועם כל זה לא הגיע להבין את הרמז אזי יצא ידי חובתו ועליו נאמר במופלא ממך אל תדרוש).

עוד הובא שם שהוסיף הרה"ק מרוז'ין להנ"ל שזה ענין הצדיקים שבזמננו אשר גם הצדיק הקטן יוכל לעשות מופתים כמו הצדיק הגדול האמיתי (ובמקום אחר שם כתוב בשם הרה"ק מרוז'ין שהצדיקים הגדולים האמיתיים עושים רק מעט מופתים ולא כמו הצדיקים הקטנים שעושים הרבה מופתים וכל זה) כדי שלא ידעו מי הוא הצדיק האמיתי (שיש להתדבק אליו ולקיים מצות "ולדבקה בו" כמו שפרשו חז"ל מצוה זו לדבק לת"ח וכו') ויצטרך האדם לבקש את הצדיק האמיתי ולבחור בו בבחירתו החופשית כי גם בזה שייך נגיעת האדם להחזיק ולדבק עצמו בזה שנח לו לפי נגיעותיו וכבודו וכו'.

ובענין דבריו הק' מובא בשם החידושי הר"ם שאמר שלכל צדיק יש לו התנגדות ומכסה שמכסה את השפעתו וזריחתו שיוכל להזריח בעולם בכדי שישאר הבחירה חפשית (שרק מי שרוצה ומבקש את האמת בלי נגיעות הוא יקבל את ההשפעה וזריחת האור) כי אם לא היה ההתנגדות וההסתרה היה כל העולם כפוף אליו ולהשפעתו ואור זריחתו בהכרח בביטול הבחירה, ועוד ריווח יוצא מכח המכסה וההסתרה הנזכר, כי אחרי שישנו ההסתרה יוצא מזה שמי שמתאמץ ודוחה ובוקע את ההסתרה הוא יזכה לקבל האור והזריחה ביתר שאת וביותר עומק (וכך הוא לפי טבע הענין שכל דבר שהאדם צריך ללחוץ ולהתאמץ עבורו נעשה הדבר חזק ביותר עבורו כאמור רכפי שהחזק מעיד, שכן הוא בכל דבריו).

והנה גם בענין זה יש לבאר ולהסביר איך יוכל האדם באמת לגלות את האמת מה היא ואיפה היא ובפרט בזמננו עקבתא דמשיחא שעליו ניבא הנביא (ישעי' ב"ט ט"ו) והאמת תהיה נעדרת וגו', אמנם יש לדעת שאין הפירוש שלא תהיה נמצאת כלל אלא כמו שמבואר בגמ' (סנהדרין צ"ז.) שפירשו כונת פסוק זה שתהיה נעשית עדרים עדרים והולכת לה ע"ש.

ויש להבין שאין הכוונה להוציא את המקרא מידי פשוטו שמשמעותו שתהיה האמת נעלמת

לגמרי, אלא פירושו שתהיה נעלמת רק מעין השטחי אמנם תהיה נמצאת בהסתר באיזה מקום ומי שיבקשנה בחירוף נפשו יפתח ד' את עיניו ומצאנו, והסבירו לנו חז"ל איך תהיה נעלמת מהעין ועל זה אמרו שיתחלקו כלל ישראל לעדרים עדרים לבדם והיינו שלא תהיה השקפת כולם שוה אלא יתחלקו לעדרים וכל אחד יסתור את דברי השני ויטען שרק אצלו נמצא האמת ואצל השני אין האמת נמצא, וזה יגרום בלבול גדול ואיש בער לא ידע אצל מי נמצאת האמת, וכך תהיה נמעטת השגת האמת יותר ויותר ופחות אנשים יזכו למצוא אותה ואיש בער ונבער מדעת לא ידע את נפשו.

אמנם מה שיש לדעת הוא שהדרך למצוא את האמת היא ע"י שיהיה האדם מוכן לוותר על כל נגיעותיו עבור האמת בכל עת ובכל שעה, וכמו שכבר נתבאר במקום אחר.

ועוד יש לדעת שעם כל הנזכר עדיין יהיה למעלה מכח האדם להבחין בין האמת להשקר ויצטרך לזה סע"ד מיוחדת יותר ממה שלכל שאר הדברים, ועל כן על זאת יתפלל כל חסיד בחוזק גדול בתמידות, "הוריני ד' דרכך אהלך באמתך" וגו' (תהלים פ"ו י"א) וכמו כן (תהלים כ"ה ד') "דרכך ד' הודיעני ארחותיך למדני" "הדריכני באמיתך ולמדני", ועוד צריך האדם תמיד בשעה שצריך להכריע ולהבחין שיהיה פחד הזה לפני עיניו ולהרים עיניו לשמים לקוות אל ד' שילמדהו בינה וכמו שאמר דוד המלך ע"ה בהמשך הפסוק "כי אתה אלקי ישעי אותך קויתי כל היום", וכן אמר (תהלים ע"א ו') כי עליו נסמכתי מבטן.

ויש להזכיר סימן אחד מובהק שיש להבחין על ידו אם האמת נמצאת שם והוא מה שכתוב בנביא הנ"ל (שם בפסוק י"ד) כי כשלה ברחוב אמת וגו' והיינו שברחוב בודאי לא תמצא האמת, ולפי זה יש להבין שמה שנמצא וגם מקובל ברחוב בזמן ההוא של אחרית הימים זה בודאי אינו אמת כי שם תכשל האמת ולא תצליח להתקבל ולא תהיה מצויה האמת אלא במקום שיש עליה כיסוי הנ"ל ושם יתכן שימצא האור וזריחת האמת, וזה גם פירוש הפסוק (דברים ל"א י"ח) על הדור האחרון (שזה היום) "ואנכי הסתר אסתיר פני" כלומר שרק במקום הסתרה כפולה שם ימצא את האנכי" ד' אלקיך, (ע"כ לגבי בקשת והכרת האמת).

ועתה נבאר בס"ד לגבי ענין המופתים הנה ראשית דבר יש לדעת מה שאמרו הצדיקים הקודמים וכן אמר החוזה מלובלין שבשעה שמברך ומשפיע ברכתו על האדם למלאות

עשה לי אלקים" שכוונה בדבריה הללו להודות לד' ית' על זה שצחקו והתלוצצו כי על ידי זה תוכל להוליד את יצחק והיא שמעדה לה ולו ולנו להצילנו מידם של המקטרגים שרצו למנוע את לידתו והיותו בעולם, ובזכות זה אנו קיימים גם על זאת עקידתו שמגן עלינו בכל הדורות וגם לעתיד לבוא הוא יצילנו ונחיה לחיי העולם הבא, וכמו כן הוא בכל התנגדותו והתלוצצותו מהצדיקים האמיתיים שהיה זה מה שמחזיק אותם בעולם ומסייע להם להזריח ולהשפיע אורם בעולם כמבואר.

ובזה יש לפרש גם כן במה שכתב רש"י (י"ז ט"ו) על הפסוק "וקראת שמו יצחק" על שם הצחוק שהכוונה לרמז על צחוק המתלוצצים כי זה כל קיומו וחיותו, ויש לומר שגם מטעם זה יצא ששרה צחקה מבשורת לידתו מהמלאכים כי כל זה היה מכוון מן השמים להשתיק ולבטל הקטרוג, (ומה שהתלונן ד' ית' על מה שצחקה אכמ"ל בזה).

ותלמידיו שהיה מוכרח להיות מכיון שהביאו אור חדש לעולם (וזה רק בשעה שיה חוש), ולכן אמר שאין להחזיק בזה והוא עצמו התיידד הרבה עם החסידים וכיבד מאוד את האדמו"ר כידוע כל אדם).

ובזה מובן למה התלוצצו לומר שהביאו אסופי מן השוק, וכמו מן מאבימלך נתעברה שרה, כי כל זה היה כדי לאפשר ירידת יצחק לעולם שהיה קדוש מרחם והיה קדוש תמימה, והיה אורו רב מאוד להאיר ולהעלות לדרגה גבוהה מאד, ועוד שהוא היה מבטל את מדת הדין וכל הקטרוגים מן העולם כמו שמבואר בזוהר הק' שבר"ה יצחק הוא זה ששובר את הדין והקטרוג, וכמו כן אמרו בגמ' שהוא יבטל מעלינו את הדין לעתיד לבוא (כי מכיון שמדתו היא גבוהה לכן בכחו לשבור את הגבורה והדין (כי מינה מחריב ביה) ואין הדינים נמתקין אלא בשרשו).

ועל כן התנגדות המקטרגים היה גדול מאוד למנוע ירידת נשמתו לעולם ולכן היה צורך שיהיה התנגדות וליצנות מתחלת לידתו כנזכר, וזה מרומז במה שאמרה שרה "צחוק

^{כה} וכמו כן היה הדבר במצרים ששידד ד' ית' את המערכות כדי לגלות אמונתו ומלכותו בעולם ועם כל זה השאיר מקום בתוך המכות שיוכל מי שירצה להתעקש ולתלות הכל במזל ובטבע כמבואר באור החיים הק', אמנם מי שרצה לדעת את האמת היה יכול להוכיח מזה שלפני כל מכה נשלח מרע"ה להזייר זאת ומה שהיה המוכיח גם שם (במצרים) שיד ד' עשתה זאת וכמו שנתבאר כאן.

^{כו} ונאמר עוד בשם צדיקים שכאשר נשמה גדולה צריכה לרדת לעולם הזה והיא צריכה להביא אתה אור חדש לעולם לפעמים המקטרגים מעכבים את ירידתה (כשאין העולם ראוי לזה) ואז מבטיחים להם שתהיה התנגדות נגדו ויכסו אותו מעיני האנשים ועל ידי כן יתמעט השפעתו ובה מתפייסים ולא מונעים ירידתו לעולם, (וזה בבחינת שעיר לעזאזל) ונמצא שולוי התנגדות לא יוכל להתקיים בעולם ויתבטל הוא ואורו מן העולם (וכך אמר החפץ חיים לגבי ההתנגדות נגד הבעש"ט

בקשתו באיזה ישועה גשמית או פרנסה וכדו' הרי הוא מکنס בתוכה שפע של יראת שמים, ועל ידי כן האדם מקבל יחד עם השפע גשמי יראת שמים, וענין זה כתוב כבר בראשונים וכן כתוב הרשב"א שאסור לצדיק (שבכח) לשנות מסדרי הטבע ולפעול נס אלא אם כן יצא ממנו קידוש שם שמים והתגלות מלכותו ואלקותו ית' ע"ש, וכך היה באמת נראה וניכר אצל הצדיקים הללו שאפילו האנשים הפשוטים שהתקברו אליהם לצורך ברכות גשמיות עם כל זה נשפע עליהם יראת שמים ונתעלו ונתקברו אל ד' ית', ומובא בשם הרה"ק השר שלום מבעלזא שאמר שהמופת היותר גדול הוא להאיר יראת שמים לתוך לבות בני ישראל וזה עולה על כל המופתים והישועות, וכבר נתבאר במקום אחר שהצדיקים האמיתיים לא השפיעו ישועות וברכות והצלחות לאנשים עד שהיו בטוחים שזה לא יזיק להם לרוחניותם ולא יוריד מהם את היראת שמים אלא אדרבה יתעלו ויתקברו יותר לד' ולעבדו ית' ע"י הישועה והברכה וההצלחה, וכבר הובא במקום אחר (בספר כחה של תפלה) בשם המב"ט שהצדיקים חייבים להתפלל על כל צרות הכלל אמנם בתנאי שיתפללו לא רק על הישועה הגשמית אלא שיחזרו בתשובה ועל ידי כן יושעו, ע"כ.

ועל כן איפה שימצא האדם שפע אותות ומופתים בלי השפעת יראת שמים בודאי צריכים לסטות משם, אלא צריך לבקש איפה ימצא את ד' ית' את ה"אנכי ד' אלקיך" ואת ה"למען תלמד ליראה" כמו שכתוב כן על בית המקדש מקום השראת השכינה היותר גדולה מבכל העולם כולו ועם כל זה כתוב בתורה הק' שהתכלית לבא שם היא רק למען תלמד ליראה את ד', ועל כן על האדם לבחור לדבק בחכמים וצדיקים באופן ובתנאי שיתקרב על ידי כן לד' ית' ולאמונה ובטחון בו ית' ולתשובה ויראת שמים ומי שיעשה כך ביחד עם כל התנאים הנ"ל וחיפוש האמת בלי נגיעות ולותר על כל האושר הגשמי כדי להשיג את האמת ברוחניות ילך בס"ד לבטח דרכו אשר יאיר לו ד' ית' כאמור.

"ארדה נא ואראה" (י"ח כ"א)

בפסוק "ארדה נא ואראה הכצקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה" צריך ביאור להבין פירושו וענינו של הירידה הזאת (א) שהרי ד' ית' יכול לראות גם מרחוק והוא משגיח ורואה תמיד

גם מן השמים כל מה שנעשה בארץ וכמו שכתוב (זכריה ד' י') "עיני ד' משוטטים בכל הארץ" (ב) מה שייד לומר על ד' ית' ירידה הלא הוא נמצא תמיד גם בארץ "ולית אתר פנוי מיניה" ומקרא מלא הוא (ישעי' ו' ג') "מלא כל הארץ כבודי".

אמנם הענין יתבאר על פי מאמר חז"ל שמובא בילקוט שמעוני (בראשית פרק י"ח רמז פ"ג) וז"ל, "ארדה נא" אמר ר' אבא בר כהנא מלמד שפתח להם הקב"ה פתח של תשובה^{כ"י}, ובספה"ק מובא להסביר ענין פתח של תשובה והוא שלפני שד' ית' מביא פורענות לעולם או על איזה מקום בעולם שנתמלא סאתם של החוטאים וכבר לא מגיע להם שיעוררו אותם לתשובה מן השמים (או מפני שכבר נשלח להם מקודם כמה פעמים התעוררות ולא שמו לב לזה ולכן כבר לא מגיע להם), עם כל זה סמוך להגעת הפורענות ולפני שנחלט ונחתם בשמים הגזירה אזי ד' ית' מגודל חסדיו ורחמיו המרובים על בריותיו ומכל שכן על בני ישראל עמו ונחלתו שהם בניו האהובים הרי הוא בכל זאת נותן להם עוד פעם הזדמנות אחרונה של התעוררות לראות אולי יחזרו בהם ויוכל למנוע את הגזירה.

אמנם מכיון שעל פי טבע הדברים הרי ע"י ריבוי החטאים (בפרט כאשר כבר עלו החטאים לדרגה של נתמלאה סאתם) נעשה לבבות החוטאים אטומים ומקולקלים עד שעל פי הטבע כמעט אין להם אפשרות להתעורר ולחזור בתשובה, (ואפילו אם כן יתעוררו לא יוכלו להוציא את תשובתם לפועל במעשה ומכל שכן שלא יחזיק מעמד אחרי שיעבור ההתעוררות), ועל כן ד' ית' עושה ענין כזה שד' ית' מאיר מכבודו לתחתונים ואז מגיע להם הארת פנים מצד הקדושה^{כ"י} וזה מחליש ומכניע את כח הקליפה שבלבם שמונע מהם להתעורר לתשובה ובכך נעשה להם יותר קל לחזור בתשובה, אמנם לא מתבטל הבחירה ואם לא רוצים לשים לב לזה או שמסכיחים דעת מזה (אחרי שעובר הדבר המעורר) אזי ח"ו נגזר עליהם הגזירה והכליון.

ומעתה יתפרש היטב לשון הכתוב "ארדה נא" שכאשר ד' ית' צריך להאיר מאור שכינתו וכבודו לעולם בשעה שהעולם נמצא בדרגה שפילה וגסה מכח רבוי החטאים והקליפות (שנוצרו ע"י החטאים) הרי זה נחשב ירידה לכבודו ית' כמובן, ועוד יש להוסיף להסביר באופן זה שכאשר ד' מוותר על ההנהגה שעל פי המשפט כמו כאן שהשפיע להם התעוררות לתשובה כאשר לא היה להם אפילו זכות קטן לזה, הרי זה נקרא ירידה ממדתו שקבע בעולמו והרי זה כאילו יורד מבחינת מלכות כי

מדת המלכות להטיל אימה על בריותיו ולהעמיד הכל בדין ולא לוותר כי כשהמלך מוותר הרי זה כמו זלזול וירידה מכבודו ואימתו שמוטל על הבריות^{כ"א}.

ועוד יש להוסיף לענין הנאמר מה שנוגע לנו היום שהנה לפעמים כאשר בכדי להשפיע התעוררות לתשובה וזעזוע בלבבות אנשים שכבר ירדו לדרגה גסה ושפלה מאד הרי זה רק ע"י שידבר אליהם בשפה גסה שלהם וכמו שכתוב (משלי י"ז י') "תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה" כלו' שלמבין מועיל גם גערה שיתעורר על ידי כן לתשובה ולתקן עצמו מה שאין כן לכסיל צריכים להכותו מאה מכות בכדי שיתעורר, וזה שמעוררין את האדם ע"י הכאה הרי זה דרגת עבד (וכך אמרו חז"ל (מדרש רבה שמות ג') בזה"ל בדברים לא ינסר עבד ... רודין אותו במקל (משלי כ"ט ט"ו)) או דרגת בהמה וחיה שאינה מבינה שפה אחרת, וכך מאלפים בהמות וחיות ע"י שמכים אותם מכות אכזריות עד שהם עושים מה שרוצים מהם ובכך הם לומדים ומתרגלים לעשות מה שרוצים מהם.

והנה ד' ית' הבדיל אותנו מכל העמים ונתן בנו נשמה (שהיא מעולם הבינה) שהיא מבינה את דרכי התורה והמצות והרוחניות ועל כן בכדי להוכיח ולישר את האדם שעוד מאירה בו נשמתו די בדבור או ברמז בעלמא כגון שתפלתו אינו הולך לו ישר בכוונה וכדו', ומכל שכן בגערה כמו מאורעות ואסונות הטבע אצל האומות העולם ומרחוק שזה בא באמת עבור התראה לנו כמבואר בנביא ישעיה (מג, ג): נתתי כפרך מצרים, וע"י שמות רבה יא, (ב) וזה כבר בחינת גערה עבורינו כי נשמתינו מבינה את הרמז או הגערה, ומכיון שנשמתינו מתעוררת הרי היא מעוררת את לב האדם לתשובה ולתקן מעשיו והנהגתו.

אמנם כאשר האדם התרחק מנשמתו אז מן ההכרח לעורר את האדם ע"י הכאה ויסורים וצרה, והרי זה בחינת ירידה לדרגה הרוחנית והרי זה חילול מכבוד נשמתו וממדיגת בן ישראל כי הרי זה מעיד שאין נשמת ישראל מאיר בו, והרי זה גם נחשב ירידה לכבודו ית' כאשר צריך לדבר עם עמו ונחלתו אשר בחר בהם בצורה כזאת^{כ"ב}, והרי זה דומה למלך שבכדי ששריו ועבדיו יעשו מה שהוא מבקש צריך להכותם, שהרי זה בזיון גדול להמלך שאין דוגמתו, וכמו כן הרי זה לענינו, ועוד יש לומר באופן אחר קצת, כי הנה ידוע שד' ית' מדתו היא חסד ורצונו רק להיטיב לבריותיו (ובפרט לבני ישראל עמו) ולכן כאשר הרי

לעומת שבאו כן ילכו, וכך היה בלוט עם האורות הקדושים ועם התעוררות (נשמת דוד המלך ע"ה) שלא היתה אלא לשעתו בלבד.

^כ כי אם ישנו אפילו זכות קטן מצד מעשה והשתדלות האדם אל"פ שאינו מספיק שיגיע לו עבודה הדבר שמשפיעים אין זה נקרא ויתור אלא הנהגה ברחמים, מה שאין כן כשאין לו אפילו זכות קטן הרי זה נקרא ויתור.

^{כ"א} כי אם רואים הבריות שהוא מוותר אזי כבוד ואימת מלכותו יורד בעינייהם.

^{כ"ב} ויש להבין שכאשר ד' ית' שולח את הפרענות עצמה אין זה נחשב ירידה עבורו ית' כי אז הרי הוא שולח אותה ע"י שולחו ואיננה מתייחסת על שמו וכמו שאמרו חז"ל אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה וכמו שכתוב (איכה ג' י"ח) מפי עליון לא תצא הרעות, אמנם כאשר שולח איזה מכה בכדי לעורר לתשובה הרי זה נחשב טוב ואז הרי זה נעשה על ידו ונחשבת על שמו אך מכיון שצריך להשתמש במדה שלמי מראית עין הרי זה נראה כהיפוך ממדת ההטבה הרי זה נחשב ירידה עבור כבודו ית'.

^כ ואם נכתב ללמד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה (כמו שכתב רש"י) הלא כבר נלמד מדור הפלגה שנכתב שם "וירד ד' לראות" וגו', (וע"י באוה"ק מה שתיירץ בזה).

^{כ"א} וז"ל הילקוט שמעוני במקום אחר (שמות פרק ט"ו רמז רמ"ו) אתה מוצא באנשי סדום שנתת להם ארוכה לעשות תשובה ולא עשו שנאמר "ויאמרו ה' עקת סדום" וגו' ארדה נא וראה מה נאמר שם (או) המטיר עליהם סדום" וגו' אם יעשו תשובה הרי מטר ואם לאו הרי גפרית ואש, ע"כ.

^{כ"ב} וע"י מה שכתב בספר שם משמואל וז"ל, וזה היה ענין סדום, שהמלאכים הביאו אתם לסדום הארות אלקות וחסדים מרובין וזה עצמו הוא הענין "ארדה נא" היינו ירידת האור האלקי באמצעות המלאכים, וזה עצמו הוא בירור דינם של סדום אם לא נתקלקלו לגמרי עד שנפרדו מהם חלקי הקדושה, דאם עדיין יש בהם עוד זיק טוב יתעוררו ע"י האור האלקי המובא שמה ולכל הפחות לא יעמדו עוד במרדם ועוד יש בהם תקוה אולי יעשו אחר זה תשובה, אבל אם לא יתעוררו כלל לרגלי האור האלקי שירד שמה הנה אפסה מהם כל תקוה, ... ויתמשך (כלו' יוצא ונעלם) מהם כל ריח ניצוץ קדוש וישארו פגרים מתים, [וזה מה שנעשה

הוא כביכול נעשה מוכרח להשתמש במדת הדין ופורענות והכאה הרי זה נחשב ירידה עבור מדותיו ית', ולכן כל פעם שד' ית' צריך לדבר אלינו ע"י מדת הדין הרי זה נחשב כביכול ירידה גדולה עבורו ית'.

וזה מה שנאמר כאן "ארדה נא ואראה" שלפני שד' ית' גזר עליהם כליה ירד לשם זה שיהיה להם התעוררות של תשובה ושלח להם את המלאכים ואם אנשי סדום היו מרחמים עליהם היו נצולים מהגזר דין של הכליון, אמנם מאחר שהם לא רחמו עליהם ומכל שכן מה שעוד מחו בידו של לוט שריחם עליהם לכן נגזר עליהם כליון, וכן לוט אע"פ שכל מה שניצל הוא בזכות אברהם אמנם זה היה רק ביחד עם התשובה מדרכו הרעה שהיה עם הנסיון ע"י המלאכים שבאו בדמות אורחים ואם לא היה מפציר בהם שיבואו לביתו ולא היה מוסר נפשו עליהם כאשר מיחו בו כל בני העיר לא היה ניצול, וזה היה תשובה שלימה כי היה באותו מקום ובאותו יצר הרע ונסיון מכל בני העיר, וזכות אברהם עזר לו שעמד בנסיונו¹⁷.

יידוע שכל מה שנכתב בתורה הק' נכתב כדי שנלמד מזה ולא לשם סיפור בעלמא, ולכן יש לדעת שגם היום אנחנו נמצאים במצב כזה שמפעם לפעם ד' ית' משפיע לארץ הארת פנים ונשלחים אלינו התעוררות לתשובה, אמנם היום זה כבר נעשה ע"י אסונות ומקרים קשים ר"ל וכל זה כדי שנתעורר ונתפוס עצמנו לפני שיהיה מאוחר ויחתם הגזר דין ח"ו ועל כן אסור להעלים עין מכל זה.

ומכל שכן שאסור להתלוצץ ולהרגיע את עצמו ולבו ולומר שאין זה רמז והתראה מן השמים ולכן שלום יהיה לי אע"פ שבשרירות לבי אלך והכל יהיה כשורה כי ד' ית' מלא רחמים ולא יעשה דין בעולם, שהרי כתב הרמב"ם שמי שאומר כך הרי הוא אכזרי, וביאור הדברים יש לומר כי מי שאומר כך הרי הוא מקרר גם אחרים מלהתעורר ועל ידי כן הוא גורם שלבסוף ח"ו יחול עליהם העונש והגזירה, ונמצא שהוא מתאכזר אתם וגורם להם להענש.

ולכן מי שמתלוצץ ומקרר אנשים כאשר הם מתעוררים מאיזה דבר שיהיה אפילו אם הוא חושב שהענין ההוא לא בא לעורר, בכל זאת סוף כל סוף מי שמתעורר הרי הוא עכשיו מתקרב לד' ית' ועל כן מי שמפריע ומבטל את זה הרי הוא גורם צער גדול להשכינה הקדושה, כמו מי שמנתק בן מאביו שהתרחק ממנו ועתה חזר

¹⁷ הנה רש"י על הפסוק "ויזכור אלקים את אברהם" (י"ט כ"ט) (והוא ממדרש רבה) כתב וז"ל, מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה אחותי היא ולא גילה הדבר שהיה חס עליו לפיכך חס הקב"ה עליו, עכ"ל, וא"כ משמע שלוט ניצל בזכות עצמו, אך ל"ל שבאמת ניצל בזכות אברהם, אמנם כדי שזכות אברהם אבינו תוכל להגן עליו היה צריך לעשות הנאה וטובה לאברהם אבינו, וההנאה והטובה שעשה לו היה שלא גילה במצרים ששרה היא אשתו, ומכאן זכות אברהם אבינו שהגן עליו קיבל כח לעמוד בהנסיון של מסירת נפש בהכנסת אורחים וניצל, וכך מצינו אצל יצחק אבינו ע"ה שבכדי לברך את עשוי ביקש ממנו "ועשה לך מטעמים כאשר אהבתי ובהינאה לו ואיכולה עבור תברכך נפשי" (ואע"פ שבפועל לא התכוין להנות מטעם אוכל עצמו) וכך הוא אצל הצדיקים שבשביל שזכותם תעמוד להדבוקים בהם צריכים לעשות לצדיק טובה והנאה ולכן נותנים להם פדיון

להתקרב אליו, וכמובן כמה גדול האכזריות של מי שעושה כך וכמה צער גורם לאביו של המתקרב אליו וכמו כן ויותר מזה הוא לעניינו.

וע"י מה שכתב בראשית חכמה (ש' קדושה י"ב ד' בשם השערי תשובה) וז"ל, קשה היא הליצנות שלא מה"ק הפורענות לבא על סדום עד שנתלוצצו בלוט, שנאמר (בראשית ט"ט, ד') "ויהי כמצחק בעיני חתניו¹⁷", עכ"ל, ומדבחה"ק יוצא חידוש שבה שצחקו הם גרמו גם לכולם שלא יתעוררו ועל ידי כן בא העונש לכולם וזה פחד פחדים איך יחיד ע"י שמתלוצץ או מקרר יכול הוא להיות הגורם כליון לכל המדינה ח"ו.

וכך היה לפני השואה שלא רצו להאמין שיקרה כזה אסון וכל מי שאמר שצריך לפחד ממה שיכול לקרות היו מיד משתיקים אותו בנזיפה ואומרים עליו שהוא פותח פיו לרעה סתם ולמה להפחיד את הציבור ולאיים עליהם בחנם וכל זה מכיון שהיו רואים בעיניהם שבמדינת אשכנז עולם כמנהגו נוהג (ואדרבה מצב היהודים ומעמדם היה מכובד בעיני העם והיו להם תפקידים גבוהים והיו הרבה מהם פראפעסארים גדולים וכדו' בכל העניינים).

וענין זה שכשהאדם רואה בעיני בשר שלו שעולם כמנהגו נוהג קשה לו להתקבל בלבו שפתאום יהיה מהפכה, ואין זה ענין של שכל והגיון אלא זה טבע של הרגשת האדם בלבו שלא נותן לו לקבל הופעה כזו ולכן יחפש כל מיני תרוצים ובלבולים שלא להאמין ולקבל דבר כזה, ואפי' שלא ימצא תרוץ להתחמק בכל זאת טבע הרגשת לבו לא יתן לו להאמין בזה באמת, וכך היה המצב באנשי סדום שלכן חתניו של לוט צחקו ממנו כשאמר להם שד' משחית את העיר וכמבואר במדרש רבה (פרשה נ) על הפסוק "ויהי כמצחק בעיני חתניו" וז"ל אמרו לו (הלא נבלים וחללין וכלו) שמחות ומשתאות בלי שום פגע ונגע במדינה (ואתה אומר שה)מדינה נהפכת.

ויש לשים לב מאד לכל מה שנאמר ונתבאר כאן כי מי שעינים לו יכול לראות ברור שכל ענין זה חוזר על עצמו היום ששלחו לנו בעבר הרבה רמזים מן השמים בעדינות דהיינו מצב של קושי והעדר ברוחניות שלא הלך לנו חלק ואח"כ נשלח לנו גערה של אסונות טבע במקומות הרחוקים ולאט לאט נשלחים לנו כבר הכאות, והכל כמו שהיה בזמן הבית שקודם נשלח לנו רמזים שנסתלקה ונתמעטה מאתנו דרגות הרוחניות והשראת השכינה ואח"כ באה הנבואה שהיא דבור קשה וגערה ע"י ישעי' ירמיהו ויחזקאל וכו' ואח"כ בא בחינת הכאה כמה פעמים מהשונאים,

אמנם לא כיבוש ונצחון כי כל זה בא רק לעוררנו בתשובה ולמנוע את הפרענות שנאמרה ע"י הנביאים כידוע שנבואה לרעה מתבטלת ע"י תשובה, אבל בעוה"ר היו מתגאים וקשיחים בלבם ומזלזלים וצוחקים בנביאים עד שבסוף התקיימו כל האיומים שאיימו עלינו הנביאים והכל היה מפני קשיחותם והתלוצצותם.

וכמו כן יש ללמוד ולהבין מזה מוסר להיום שהאמת היא שאין הקב"ה רוצה להביא את הרעה ח"ו אלא הכוונה בכל הפחדים והאיומים לעוררנו לתשובה, אבל כאשר ח"ו לא מתעוררים מכל זה ומכל שכן כאשר מתלוצצים ומקררים זה מה שעלול לגרום את המאויים להופיע בפועל ח"ו, ויש לדעת שאפילו כאשר הקירור בא ע"י החשובים בצבור אין זה אלא מפני שהם שלוחי צבור לכן נותנים להם לטעות וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ל"ד:) שליח צבור שטעה סימן רע לשולחיו וכן מצינו שאמרו חז"ל (גיטין נ"ו:) על ריב"ז לפני החרבן "משיב חכמים אחור ודעתם יסכל" (ישעי' מ"ד כ"ה)¹⁷, אמנם תמיד משאירים כמה מהצדיקים בדור שהם לא יטעו כדי שלא תשתכח תורה מישראל כמו שאמרו חז"ל (שבת קל"ח:) שהבטיח לנו ד' ית' שלא תשכח תורה מישראל ולפעמים דוקא לא ע"י היותר גדולים שבדור בכדי שיהיה מקום לטעות וישאר בזה בחירה.

ויש לשים לב גם כן למה שנאמר שאיש אחד יכול ח"ו להכשיל את כל הצבור ויש להבין במדה טובה מרובה שכמו כן איש א' יכול לזכות את כל הצבור ולהצילם מהעונש, ויש לדעת שכל מי שמתעורר ומפחד מכל הרמזים וכו' ומשתדל בכל יכלתו לשוב בתשובה שלימה ולתקן מעשיו בכל עניניו, על כל פנים את נפשו הציל שלא יהיה נענש בעונשים הקשים ויזכה לקבל פני משיח צדקינו ברחמים בב"א.

"עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה וגו'" (כ"ב, י"ב)
יש לתמוה למה לא נאמר לו "כי אוהב ד' אתה" שהרי לכאורה מעשה זו להקריב קרבן לד' את בנו האהוב לו כל כך הרי זה נובע מגודל האהבה לד' שעולה אצלו יותר מאהבת בנו יחידו, וכן כל מסירת נפש נובע מכח האהבה והרי זה מצוה של אהבה כמו שכתוב "ואהבת את ד' וגו' ובכל נפשך" וגו'.

ויש לבאר הענין בהקדמת עוד קושיא שמקשים העולם למה נחשב זכות העקידה יותר לאברהם אבינו ממה שליצחק¹⁷ שהלא יצחק מסר בזה את נפשו לגמרי.

היו רואין את הפלא ולא היו יכולין לשים אליו לב, וזה לימוד לאדם שיש כמה זמנים וכמה עניינים אשר באם ישים אליהם לב היה רואה מפלאות תמים דעים והשגחתו הפרטית והשכר והעונש אבל כאשר האדם בודן לו הלך חשכים ונעשה מוכה בסגורים עד שרואה ואינו רואה, ובזמנינו אלה יכול כל אדם לראות פלאות משינוי העתים המו גוים מסו ממלכות וההשגחה הפרטית מרחפת על פרט ופרט באופן מופלא, וצריך כל אדם להיות נשמר ממכת סגורים, ע"כ.

¹⁷ וישנם צדיקים שיש להם זכות מיוחד מן השמים שלא יכשלו ולכן לפעמים כאשר העולם יורד למצב כזה הם מסתלקים מן העולם לפני זה כדי שלא יצטרכו להיות כאן בזמן שיהיו טועים מכח קלקול הצבור ועל זה נאמר גם כן בפסוק "צדיק אבד ואין איש שם על לב כי מפני הרעה (שעתיד לבא עליו אם יחיה ולכן) נאסף בסגור".

¹⁸ [הוספת המעתיק, ראיתי בספר ... מהרב דונער ז"ל מלונדון תירוץ יפה על זה, כי אצל יצחק שיצא מאברהם אבינו ע"ה ונולד

ועוד צריך להבין מהו היתרון בזה כל כך יותר מהנסיגה של אור כשדים שאברהם אבינו עמד בה ומסר את כולו להיות נשרף עבור ד' ית' ואז היה זה עדיין לפני שנתגלה אליו ד' ית' ולפני שהשיג והכיר אברהם אבינו ע"ה את בוראו והיה עדיין יחיד נגד כל העולם^ט, וא"כ אחרי כל הקנינים האלה שהגיע אברהם אבינו ע"ה להם ואחרי השגות הגדולות באלקות שהיה לו אין הרבותא בנסיגה העקידה גדול שיהיה נחשב כל כך יותר מנסיגה של אור כשדים בשעתה^ט.

ויש להסביר כל הענין כך וקודם כל נקדים דברי הרמב"ן הידועים שכתב להסביר איך ניתן לאדם מצות האהבה לד' הלא אי אפשר לאדם לכופ את לבו לאהוב איזה דבר וכמו שאי אפשר לצוות לאדם לאהוב מאכל מסויים וכדו' אם אינו אוהבו לפי טבעו אלא האהבה שבלב צריך להיות טבעי, ולכן אומר הרמב"ן שבאמת ד' ית' נטע בלבנו אהבה טבעית אליו ית' אלא שזה נמצא רק בכח עד שהאדם יגלה אותו, והמצוה הוא לגלות אותו ולהוציאו מכח לפועל (על ידי כל דרך שיכול להוציאו בהתגלות לבו) ועיקר המצוה הוא לשמור על מדת האהבה שבלבו שלא תכנס לדבר אחר חוץ מלד' ית' וזה בעיקר ע"י מניעת כל תאוות ואהבות גשמיות ושאר כל האהבות ועל ידי כן ממילא תשאר מדת האהבה שבלבו מיועד ומוקדש לד' ית', היוצא מדבריו הק' שאם לא ניתן לאדם האהבה בלבד לא היה שייך להפעילו מעצמו, ועוד יוצא מדבריו הק' שבשעה שלב האדם מלא באהבה אחרת אי אפשר להפעיל ולהוציא מכח לפועל את האהבה לד' ית' אע"פ שהיא נטועה ונמצאת תוך לבו.

ועל פי יסוד דבריו הק' של הרמב"ן נוכל להבין היטב את אשר לפנינו בס"ד כי הנה בודאי פשוט הוא שלמסור נפשו עבור קידוש ד' הרי זה מצוה שנעשית מתוך האהבה לד' וכמו שאכן ניתנה המצוה כמו שכתוב ואהבת את ד' וגו' ובכל נפשך וגו' הרי שלמסור נפשו לד' היא מצוה של אהבה, ופשוט הוא שכאשר יש לאדם אהבה לד' בכל לבו יותר ממה שלנפשו הגשמי וחיי גופו אזי הרגשת אהבה זו היא מה שנותנת לאדם הכח והאפשרות למסור גופו לד' למיתה עבור כבודו ית', אבל אם האדם לא מרגיש בלבד האהבה לד' ית' אזי אין לו אותו הכח למסור נפשו לד' כמובן.

והנה מכיון שרצה ד' ית' שיהיה נסיון חדש

בקדושה וטהרה וכן גדל בביתו של אברהם אבינו ע"ה בקדושה וטהרה וגם התחנך לכך משרח טל ילדותו אין זה חידוש ורבותא מה שמסר נפשו (והרי כל יהודי היותר פשוט גם כן מוכן לכך), אמנם אצל אברהם אבינו ע"ה שנוגד מתרח והגיע לזה בהחלט בכח עצמו לגמרי בלי שום סיוע מהוריו מגדליו ומחנכיו אלא אדרבה מתוך חינוך ההיפוך הגמור ומתוך התנגדות ומלחמה נגדו מכל סביבו ומכל העולם כולו והיה יחיד בעולם באמונתו והשקפתו וכמו שכתוב (ביחזקאל ל"ג כ"ה) א' היה אברהם וגו' זהו הזכות הגדול שעומד לנו לכל הדורות, עכ"ל.

והנה ידוע מה שכתב בספה"ק התניא ששייך חשיבות האדם ושכל עמו שכתב ב"ד הוא דוק על ידי מה שהאדם מוסיף מכח עצמו יותר ממה שהרגילותו ונתחנך עמו, ומפרש בזה מה דאיתא בגמ' (תירומה ט"ז) לפרש הפסוק (מלאכי ג' ח') שמדבר על העתיד ואחרי הגאולה השלימה "וראיתם ... בין עובד אלקים ללא עבדו" ועל זה פרשו בגמ' לא עבדו זה השונה פרקו מאה פעמים ועבדו זה השונה פרקו מאה פעמים וא', ע"כ, ולכאורה הרי זה נראה תמוה שבהוספת עוד פעם א' למאה עולה מדרגת "לא עבדו" לדרגת "עובד אלקים", אלא הענין הוא שבזמן הגמ' היו רגילים לחזור על לימודם ק' פעמים ולכן זה שלא מסתפק כפי ההרגל שהרגילותו וחנכו אותו אלא הרי הוא מוסיף מעצמו אפילו רק פעם א' זה המשהו כבר נחשבת בגדר עבודת ד' ע"כ ע"ש (ובפשוטו פירוש דבריו הק' הוא שכל השאר נחשב עדיין כמצות אנשים

לאברהם אבינו ויותר קשה מהנסיגה של אור כשדים ומכל הנסיגות שכבר עמד בהם שגם כל מה שעמד בכל נסיגותיו היה בכח גודל אהבתו לד', לכן לקח ד' ית' את כל מדת האהבה שבלבו והכניס את זה בעל כרחו של אברהם אבינו לאהבה לבנו יחידו (וכן איתא בספה"ק שבשעה שאמר לו ד' ית' לאברהם אבינו את בנך את יחידך אשר אהבת וגו' על ידי כן נכנס בלבו אהבה עזה מופרזת לבנו הרבה יותר ממה שהיה מקודם כי דבורו של הקב"ה פעל), והיה זה ממלא את כל הרגש לבו עד שלא נשאר מקום בלבו שירגיש כל כך את אהבתו לד' ית', וגם לא היה יכול אז לגלות את האהבה הנטועה בלבו (כנ"ל מיסוד הרמב"ן) מכיון שהיה לבו מלא באהבה אחרת, ולכן לא היה אפשר לו להרגיש אז אותה האהבה שהרגיש בשעה שמסר נפשו באור כשדים שבכח ההוא עמד אז בנסיגונו, ולכן היה זה עבורו נסיון חדש שעדיין לא עמד בכזה והיה חסר לו הכלי נשק במה שיתגבר על ידם נגד הנסיון.

והנה מאחר שלא היה עכשיו לאברהם אבינו ע"ה כל כך כח מדת האהבה שיוכל להשתמש אתה ככלי נשק להתגבר נגד הנסיון לכן היה מוכרח להשתמש במדת היראה ובכח היראה לעשות מסירת נפש הזה ולכבוש על ידה את האהבה הגדולה שבלבו לבנו (ושעתה עוד נתגדל בלבו מאוד האהבה לבנו יותר ממה שהיה עד עתה בלי שיעור וערך כנ"ל) והיה צריך לכבוש את כל זה בכח היראה לבד והוא הרבה יותר קשה ממה שהוא למסור נפשו בכח האהבה לד' כמובן לכל משכיל בענין זה^ט.

ועוד יש להוסיף מה שיש לדעת שכח מדת האהבה הוא הרבה יותר גדול וחזק מכח היראה ממה שאנו רואים איך אנשים שמאמינים בשכר ועונש ומפחדים מהעונש על עבירה ובכל זאת לפעמים עוברים איזה עבירה מכח תאותם ואהבתם ומשיכתם אליה אע"פ שיודעים ומאמינים שיענשו על זה בכל זאת הם חסרי אונים להתגבר נגד האהבה והתאוה שמושך את לבם אע"פ שיש להם יראת העונש.

וכך מצינו גם בזמן הבית אע"פ שהיו דנים דין מיתות ב"ד בכ"ז לא היה נהרג העובר עבירה שחייבים מיתה עליה אלא אם כן קבל מקודם התראה למיתה ובכל זאת התיר (כלו' הפקיר) עצמו למיתה בהכרה מלאה שיהרג ואע"כ לא עצר כח להתאפק מתאות יצרו ואהבת האיסור ד"י, הרי אנו רואים מזה שמדת וטבע האהבה היא הרבה

מלומדה וע"י נביאי (שעי"ט כ"ט א') שמיסר בחומרה ובעונשים חמורים וגוראים על זה שעושים המצות בצורה של מצות אנשים מלומדה (ש' ויש להוסיף לבאר הענין בדרך זה שכאשר האדם מוסיף מדיליה אפילו קצת אמנם זה נעשה מכח אהבתו לד' ית' ולמצותיו בזה הרי הוא מגלה דעת ומעלה גם את שאר כל מצותיו ולימודו ק' פעמים הראשונים לדרגה של עבודת ד' ית', ופשוט הוא, ע"כ הוספת המעתיק].

^ט מה שאין כן כאן שכבר היה אברהם אבינו ע"ה נשיא אלקים בעיני העולם וכבר היה לו השפעה גדולה על העולם וקירב והכניס הרבה נפשות תחת כנפי השכינה והיה לו כבר הרבה תלמידים וילידי ביתו שנמולו אתו והיה לו אליעזר שהיה דולה ומשקה מתוררת רבו לאחרים.

^{טב} הנה על קושיא הראשונה למה לא נחשב הנסיון ליצחק כמו לאברהם אבינו ע"ה יש מסבירים הטעם כי הרבה יותר קל למסור את עצמו למיתה ממה שלשחוט את השני (וגם מטעם כי למסור עצמו למיתה באור כשדים היה בשב ואל תעשה מה שאין כן לשחוט בנו היה בקום ועשה שזה יותר קשה כמובן) ובפרט כשזה בנו יחידו אהובו, אמנם תירוץ זה לא יספיק לתרוץ קושיא זו השניית.

^{טז} ואע"פ שמכח השכל הוא יודע את האמת שיש למסור נפשו ועוד שגם יודע הריחו שיריח בעולם העליון בזה

יותר חזקה ממדת היראה, [ומה שמדת האהבה היא גדולה וחזקה יותר ממדת היראה היינו אפילו מיראה עילאה יראת הרוממות גם כן כמו שכתב הרמב"ן (שמות כ"ה) הטעם שעשה דוחה לא תעשה כי תמיד האהבה עולה על היראה ולכן מצות עשה שהיא אהבה הרי היא דוחה את הלא תעשה שהיא יראה, עכ"ל הידועים^{טא}].

ולפי זה מובן יותר גודל נסיונו של אברהם אבינו ע"ה שהיה צריך להשתמש בכלי זיין של מדת היראה שנחשבת כלי זיין ונשק חלש לעומת מה שהיה צריך לכבוש עתה שהיא מדה הענקית הגדולה והחזקה שהיא האהבה הגדולה שהרגיש שהושם עתה בלבו לבנו יחידו, מה שאין כן יצחק לא ניטל ממנו מדת האהבה שבלבו לד', ולכן מתייחס נסיון העקידה יותר לאברהם אבינו ולא ליצחק.

ומעתה מתורץ היטב קושיא הראשונה הנ"ל למה הזכיר המלאך "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה" ולא אמר לו כי אוהב אלקים אתה, כי כאן התבטא והיה ניכר גודל וחוזק יראתו של אברהם אבינו כנ"ל ומזה התפעל המלאך ואמר לו לאברהם אבינו עתה ידעתי שיראתך את ד' היא גדולה וחזקה מאוד בלבך שיכלת לכבוש אפילו את האהבה הענקית על ידה, ולזה היית צריך להעלות את מדת היראה כל כך עד שתוכל להתגבר נגד מדת האהבה הענקית שנכנס עתה בלבך לבנך כי רק כך יכלת לכבוש.

ועל פי זה יש להבין ענין מאוד חשוב עבורינו שכידוע שכל מעשה האבות בפרט הכתובים בתורה הק' כווננו בה האבות לעשות בזה הכנה וסימן לבנים להקל עבורם בענין נסיון זה שיופיע להם, וע"י בספה"ק מאור ושמש שכתב שכל א' וא' מבני ישראל יש עליו לעבור י' נסיונות כעין אלו שעבר עליהם אברהם אבינו, ע"ש, (כמובן שהנסיון אצלינו הוא לפי ערכינו וכתנו כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו כמו שאמרו חז"ל (ע"ז ג')) וידוע הכלל (שנקרא עש"ן ר"ת עולם שנה נפש) שכל ענין (שישנו בזמן ישנו גם בעולם ובנפש, וכל דבר) שישנו בנפש האדם ישנו גם בעולם (ובשנה דהיינו) בזמן מן הזמנים, ועל כן כמו שכל אדם צריך לעבור י' נסיונות הללו כמו כן הרי העולם בכלליות עליה לעבור כל י' נסיונות וכמו כן יש זמן לכל נסיון דהיינו שבכל זמן מופיע תמיד א' מהנסיונות.

שימסור נפשו ועל כן מצד השכל ישנו האהבה והרצון למסור נפשו אמנם כל זמן שאין זה מתלבש גם בהרגישו קשה מאוד להתגבר נגד רגשי גופו ופחדיו מהאש והשריפה ורק כח הרגשי יכול להתגבר ולבטל את השפעת הרגש ההפוך, כך הוא לפי הטבע האדם שהשכל אין בכחו לבטל ולכבוש את כח הרגש אלא רק כח הרגש מבטל רגש ההיפוך וכעין מה שאמרו חז"ל הבלא מפיק הבלא, וזה כלל בכל עניני היצר הרע שרק ההרגשה בצד הקדושה מבטל הרגשת החומר והיצר הרע.

^א כי היה צריך לעורר בלבו היראה שלא לעבור את פי ד' בדרגה כל כך גדולה עד שהפחד ימלא את כל לבו והרגשותיו ועד שלא יהיה מקום בלבו להרגיש את הצער של שחיטת העדר בנו יחידו.

^{אב} והאדם יכול להגיע ליראת הרוממות רק אחרי האהבה כמבואר בספרי מוסר שסדר עבודת האדם להקדים להגיע ליראה ורק אח"כ אפשר להגיע מתוכה לאהבה, ע"כ, עם כל זה ישנה יראה גבוהה יותר שלזה אפשר להגיע רק אחרי האהבה, (אמנם מבואר עוד בספה"ק שאחרי זה ישנה עוד אהבה שהיא עוד יותר גבוהה וכך הענין חוזר חלילה והאדם עולה תמיד מא' להשני שגובה ממנו, ע"כ).

ולאור זה אחרי ההתבוננות יש להבין ולראות ברור שבזמנינו היום שהיא דור (וזמן) האחרון עובר על כל העולם נסיון כזה דומה לנסיון העקידה שהיה נסיון האחרון לאברהם אבינו שהמצב היום שהעולם בכלליותו מושך את האדם לכל מיני אהבות ותאוות זרות בכל מיני וסוגי ענינים יחד זה זורם בכח גדול כזה שכמעט ואין לאדם כח להיות נשמר ונצול מזה, והתאוות והמשיכות האלו הם כל כך קשות וחזקות שממלאים את כל לבו של האדם, בפרט הדור הצעיר הרחמנות גדולה עליהם ביותר כי אין להם הכלים והמכשירים והכלי זיין להתמודד וללחום עם נסיונות קשים כאלו.

והרי זה דומה מאוד לנסיון של אברהם אבינו לפי המבואר לעיל שכמעט לא נשאר למדת

האהבה לד' מקום בלב האדם, ובפרט שלדאבוננו על פי רוב לא מכניסים להם היום בלבם אהבת ד' ית', לא בבית וגם לא במוסדות שהם מתחנכים ואין להם כמעט ידיעה בדבר הזה והרי זה דומה להנזכר שכמעט אי אפשר להם להפעיל את זה בלבם, ואם כן במה יתחזקו וילחמו נגד יצר הרע הגדול שניתן להם, ועל כן העצה עבורם על זה היא כנ"ל להפעיל ולהגדיל את היראה בלבם מאוד מאוד ותמיד לחשוב עליה כל יום ויום עד שיצליחו בס"ד להחדירו בלבם, ועל ידי כן יכבשו ויבטלו את כל האהבות והתאוות והמשיכות הזרות מתוך לבם, ואחרי שיכבשו את זאת ויוציאו מלבם על ידי כן יתפנה מקום בלבם, ויתגלה ויצא לאור לפועל האהבה הגדולה לד' ית' ולתורתו ומצותיו מה שטבוע בכח בעומק לבם, בס"ד.

ויש להבין שסוף כל סוף אין נסיון זה אצלנו כל כך קשה כמו אצל אברהם אבינו כי אברהם אבינו היה צריך ללחום בכח עצמו לגמרי בלי שום סעד לתמוכו (כמו שכתב רש"י ריש פ' נח כידוע) מה שאין כן אנחנו כבר הכין לנו אברהם אבינו ע"ה את הכח הזה במעשה העקידה שעשה שכוון בזה להכין לנו הכח ולזכות אותנו בזה.

ועל פי המבואר עלינו להבין שמוכרחים וזקוקים אנו היום להשתמש מאוד במדת היראה על כן עלינו להחדיר אותו מאוד בלבנו תמיד עד שנחיה עם זה בקביעות ובזה נקיים מצות שוית' ד' לנגדי תמיד (ועל ידי כן) בלא אמוט לכן שמח לבי ויגל כבודי וגו' כי לא תעזוב נפשי לשאול וגו' שובע שמחות את פניך נעימות בימיך נצח אכ"ר.

אוצר התפלה

מתוך ספר כחה של תפלה

פרק יא - עוד בענין כוונת הלב בתפלה ואין לקיימה בכל פרט מעניני התפלה - אות ג'

ויש להעיר שבכדי לבוא לידי כל זה כלומר להתפלל בהתעוררות והתרגשות לבו לכל הנזכר צריכים לומר התיבות במתינות (כל אחד ואחד כפי טבעו כמובן) כי כשאומרים במהירות (וכל שכן בבהלה) אי אפשר שיתעורר רגשי לבו כי רגשי הלב פועלים דייקא עם ישוב הדעת ומתינות²² בשיהוי זמן קצת יותר מפעולת המח כמובן לכל מבין, וכמו כן יש לשים לב בברכות שיש בהם כמה ענינים כמו לדוגמא ברכות הראשונות שבשמונה עשרה כברכת אתה חונן שמתפללים על חכמה

ועל בינה ועל דעת שהם ג' בחינות נפרדות ובכולם יש צורך גדול להאדם בהם (ואין כאן מקומו לפרט ולהסביר את כל אחד ואחד מהם מהו), וכמו כן בברכת השיבנו שמבקשים להשיבנו לתורה ולקרבתנו לעבודה ועל תשובה הרי צריך להאריך קצת לכוון ולעורר רגשי לבו לכל דבר ודבר במיוחד כלומר להרגיש הצורך הגדול שיש לו לבקשה הזאת והיינו להכיר כמה חסר לו בזה ואחרי שייגיע להכירה בזה יהיה מסוגל לעורר את עצמו לבקש ברגשי לבו על זה ועל זה יוכל לפעול

את בקשתו וכמבואר בספר חסידים (סי' קל"א) שעל רוחניות אם האדם מתפלל מעומק אמתת לבו הרי הוא בטוח שאין תפלתו חוזרת ריקם, ומב' דוגמאות הנזכרים יוכל האדם להבין דבר מתוך דבר וימצא הרבה והרבה דברים שמוזכרים תוך התיבות במשך התפלה אשר הוא צריך להם מאד ולא הרגיש מעולם שעובר על פנינים היקרים האלה יום ובידו לזכות בהם ומפסידם מפאת חוסר שימת לב.

אוצר החינוך

מתוך ספר אוצר החינוך חלק א'

פרק ח' / דרך הנכון למלמדים ולמג"ש ורמ"ם

נחוץ לכל מלמד לדעת שכשמפרש לתלמידים את הלימוד צריך להטריח עצמו לפרש להם כל דבר לפי השגתם ומוחם לפי שנותם ולפי כשרונם ושכלם והבנתם²³ ובכך יכנס היטב ללבם כי אם לא יהיה מובנים להם לפי ערך השגתם הרי זה וריגיל אותם ללמוד בלי להבין מה שהם לומדים ואפילו את ההסבר שמסביר להם יתרגלו שאין צורך להבין אלא יהיו בבחינת מה שהזכירו חז"ל "גמרא גמור גמורתא תהא" וזה יכול להיות מעוות לא יוכל לתקון כי גם כאשר יגדלו יותר וילמדו בישיבה וילמדו באותו הענין יחזרו על כל ההסברים שישמעו מרבותיהם בצורה כזו בלי שירגישו צורך להבין את הנאמר וישארו כך לתמיד ח"ו (כאשר ראיתי זאת אצל הרבה תלמידים

ממלמדים כאלה) וישנם כאלה שעל ידי כן מאבדים את הטעם בלימוד התורה הק' ועבור זה עוזבים אותה לבסוף לגמרי ח"ו והרי זה אשמת מלמדיהם שמנעוריהם, וכבר ראיתי מלמדים שכאשר עוררתי אותם על כך התווכחו על זה וענו ואמרו שאין צורך לילדים קטנים להבנה בלימודם, והנה הרי זה טעות מר מאד וגם על זה נאמר ועצומים כל הרוגיה.

ובודאי שאין להמלמד והמג"ש לנסות להטריח להסבירם את מה שלומדים בהבנה עמוקה שהיא למעלה מערכם ויכולת השגתם, ואפילו כאשר נדמה להמלמד והמג"ש שהילד או הבחור כן מבין ומשיג את העומק שמנסה להסבירו כי הרי זה בדרך כלל טעות ודמיון שוא כי אם זה למעלה מכפי ערכו אפילו אם יהיה נדמה להתלמיד שהוא

מבין הרי הוא מרמה את עצמו ואת מלמדו יחד ואפילו אם יתאמץ מעל כחותיו ועל ידי כן ישיגה סוף כל סוף יכביד עליו ויעייף את מחו יותר מדאי וסופו של דבר הרי זה עלול להרוס את עצבו ולשבור אותו ח"ו או יבעט ח"ו בלימודו ויעזבנו (או שירד לגמרי מהדרך ד"י ומלמדים אלו יהיו נתבעים על זה ח"ו) אלא צריך לחכות עד שיתבגרו ושיכלו משלב לשלב מדרגה לדרגה עד שיגיעו טבעי לזה, אבל אסור לדחוף ולדחוק את השעה בענין זה כי יצא שכרו בהפסדו שזה יכול לגרום קלקול יותר ממה שירוויח בזה.

עוד נחוץ שהמלמד יפרש וכמו כן יתרגם להם כל דבר מהלימוד בשפה שהם רגילים²⁴ לדבר ולחשוב בה ולא בשפה שהם לא רגילים לדבר ולחשוב בה וכמו כן ישתדל להסביר הדברים

²² וז"ל החובות הלבבות (שער אהבת ה' ה' פ"ו), והעיקר אחי שתתפלל אותה בטהרת הנפש וכוונת הלב ושתאמר אותה... במתינות לאט לאט ואל יקדים לשונך את לבך כי המעט ממנה עם כוונת הלב טוב יותר ממהירות תנועות לשונך ברב ממנה כשלבך אינו נוכח בה, ואמר אחד מן החסידים אל תשבחו שבח ריקם כלומר שהוא ריק מכוונת הלב אלא שבחו שבח שהלב משתף ונוכח בו כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קי"ט) בכל לבי דרשתך אל תשגני ממצותיך ונאמר (שם פס' נח) חילתי פניך בכל לב ונאמר (שם פ"ד ג) לבי ובשרי ירננו אל קל ח"י ע"כ.

²³ ולא כמו שישנם הרבה שמלמדים לתלמידיהם בשפה ובהסבר ואופן שהמלמד מבין את הענין אלא על המלמד לשים לב ולהבין שאין מחשבתו והבנתו של הילד ותלמיד

הצעיר דומה לשל אדם מבוגר ומי שאינו יודע ומבין סגנון מחשבתו והבנתו של ילד וכי' א"א לו להיות מלמד ומג"ש לצעירי הצאן כי אחריות עתידם על ראשו כמבואר בפנים.

²⁴ וכמו כן טוב שגם המבטא יהיה בצורה שהתלמידים רגילים וכמו כן שאם השינוי במבטא הוא רק שינוי קל אפשר להם להתרגל בקל להשינוי, (וכמו כן שתלוי אצל כל ילד לפי מה שהוא).

ואע"פ שבדרך כלל קל הוא לילדים להתרגל לשפה חדשה ומכל שכן למבטא חדש והם תופסים דברים כאלו יותר מהר ממבוגרים, אמנם זה צריך להיות נעשה בסתם דבור ושיחות אבל ביחד עם לימוד ובפרט לימוד שצריך ריכוז זה מה שיקשה עליהם כי זה יפריע ויבלבל את הריכוז ועל ידי כן יוכלו להשאר מקופחים מב' הדברים שלא יתפסו לא זה

ולא זה (מכח הבלבול), ועוד שאם ישארו בדבורם בשפה הישנה והשינוי יהיה רק לגבי הלימוד זה קשה מאוד שיצליח כראוי.

ועל כן צריכים להקפיד לגבי תינוקות קטנים שמתחילים לדבר ידברו אתם באותה שפה שעומדים ללמד אתם בבית הספר שישלחו אותם ואם לא יתנהגו אתם כך עושים להם עול גדול וכמו שהחוש מעיד שהרבה ואולי רובם ויותר מכאלה הם סובלים מהריכוז והתפיסה בלימוד ויוציאים אח"כ חלשים בלימוד וסובלים תמיד מחוסר ריכוז בלימוד, וזה ע"פ מה שנתב"ל שהמח מתרגל לא להתרכז לעסק הלימוד וכן נעשה טבעו על להבא זה ח"ו מעוות לא יוכל לתקון ורחמנות גדולה עליהם, ובדואי ישנם ילדים שהם בעלי כשרונות חזקים שהם לא ינזקו מכל זה אמנם רוב

ברשים שומריה

לרגל היארצייט של מורנו הרב זצוק"ל שחל בשבת קודש פרשת חיי שרה הבעל"ט
 אנו יוצאים למגבית קודש עבור הפצת דברי תורה של מורנו הרב זצוק"ל

עוצם מעלת השותפות בהדפסת והפצת המאמרים של מורנו הרב זצוק"ל

הנה בהזדמנות סיפר מורנו הרב זצוק"ל בשם הרה"ק מבעלזא זי"ע שלכל אלו שנצלו מניא ההריגה בימי הזעם היה שני מלאכים שליווהו ושמרו עליו ובכך נצלו וכשנשאל מורנו הרב זצוק"ל ובמה אפשר להינצל היום נענה ואמר שע"י שמזכים את הרבים יש בכך שמירה להמזכה אותם ומה לנו זכות גדול מאשר לזכות את הרבים בדברים יקרים אלו אשר מורינו הרב זצוק"ל כבר העיד עליהם שהם מקרבים לבות בני לאביהם שבשמים.

שיירי מצוה מעכבים את הפורענות

א' מזקני הדור הקודם אשר זכה וראה פני הצדיקים נ"ע גדולי ומאורי ישראל סיפר שזמן קצר לפני פרוץ המלחמת העולם השני למד באחת מהשיבות הק' ברחבי אירופה שבראשם עמד א' מצדיקי וגאוני הדור ההיא, ובעת ההיא נסע ועבר דרך שם צדיק קדוש א' מהדור ההוא, ובעת חנייתו קבלוהו בכבוד גדול כיאות והביאו לכבודו קערה מלאה עם פירות וחלק לבחורים הלומדים שם והנה הזקן הנ"ל קבל פרי אחד ואחר שבידך עליו ואכלו חשב לעצמו הרי הימים הבאים הם בחזקת סכנה ומי יודע מה יולד יום ע"כ שם זרע הפרי באמתחתו לשמירה ולהנצל מכל פגע ואכן שמר עליו מכל משמר כבבת עינו והרגיש בזה שמירה עליונה וסייעתא דשמיא מיוחדת וזכה וניצל מכל פגע ועבר את הימים הקשים בשלום ואחר המלחמה נאבד ממנו הגרעין והי לפלא.
 דברי חז"ל אינם צריכים חיזוק ולא ראייה עצם הדברים שמבוארים בספה"ק שערבה הינו סגולה ושמירה חזקים המה מברזל ומצור צורים ובפרט על ערבה זו שיש בו מעלה וחשיבות מיוחדת מובן שהם יקרים שבעתים.

מיחבלי משיח יצלו לרוחה

אופני השותפות למשך שנתונים
בפעולות הקדושות של מורנו הרב זצוק"ל

שני כרטיסי שמירה

104 ש"ח (\$ 26) לחודש למשך שנתיים

כמנין ב' פעמים ב"ן

כרטיס שמירה אחד

72 ש"ח (\$ 18) לחודש למשך שנתיים

כמנין חסד

להשתתפות לזיכוי הרבים

לפנות בטעל 02-537-5704 פאקס 02-650-1067

מחו"ל 718-925-3202